

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาละครชาตรีเท่งตุ๊ก โรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการนำเสนอผลการวิจัย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

1. ความหมายของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
2. ประสบการณ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี

1. สถานการณ์ของโรงเรียนวัดหนองคัน
2. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
3. การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี

1. ผลการนำรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้และข้อเสนอแนะ

2. ผลการจัดทำประชาพิจารณ์

3. ผลสรุปการปรับปรุงรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นต้องเริ่มต้นประสบการณ์จากอดีตว่าบรรพบุรุษของเรามีแนวทางแบบใด อะไรเป็นสาเหตุทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้มาจนทุกวันนี้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของชุมชนตะกาดเจ้า และโรงเรียนวัดหนองคัน ซึ่งสามารถศึกษาประสบการณ์ของโรงเรียนและชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ ดังนี้

ความหมายของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ผู้ให้ความหมายของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาติรี
แห่งตุ๊ก ของโรงเรียนวัดหนองคัน ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้แก่ ผู้บริหาร
สถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครอง และนักเรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่
คณะกรรมการสถานศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน พบว่า ความหมาย
ของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน คือ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การเผยแพร่ และการต่อยอด
วัฒนธรรมท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การอนุรักษ์วัฒนธรรม

วัฒนธรรมตั้งอยู่บนเหตุผลและความเหมาะสม ซึ่งช่วยให้ชุมชนตะกาดเจ้าอยู่ได้มาจน
ทุกวันนี้ ถ้าวัฒนธรรมสร้างขึ้นบนความเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความเหตุผล วัฒนธรรมนั้นจะเสื่อม ความนิยม
และสูญหายไปทีละเล็กละน้อย แต่วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ชุมชนตะกาดเจ้าอยู่สร้างขึ้นและดำรง อยู่มาได้จน
ทุกวันนี้เกิดจากวิถีชีวิต ความเชื่อ ทักษะคติ ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม ดังนี้

1.1 วิถีชีวิต ความเชื่อ และทักษะคติ

ในอดีต คนในชุมชนจะมีวิถีชีวิตที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกถึงครอบครัว และ
ชุมชน รู้และเห็นคุณค่าประโยชน์ส่วนรวม ไม่ละหลอหลอนซึ่งกันและกัน เพราะทุกคนมีความเชื่อ
ว่า ผลกระทบจะตกอยู่กับลูกหลานของตนเอง ทำให้เกิดความเชื่อ ทักษะคติและการดำเนินวิถีชีวิต
ของชาวชุมชนตะกาดเจ้า ดังคำสันทนากลุ่ม

“...ปู่ย่าตายายของเรา จะประกอบอาชีพและจะอยู่กันอย่างเพียงพอ ไม่ฟุ้งเฟ้อ
ไม่คาดหวังในการได้รับแบบให้เปล่า วิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงเรียบง่าย มีความมั่นคงและ
คำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวม ละครชาติรีแห่งตุ๊กบางคณะจึงยึดถือการแสดงแบบ โบราณเอาไว้
เพื่อเป็นแบบอย่างของสังคม...” (ผู้นำชุมชน)

“...คนในชุมชนมีความเชื่อและทักษะคติที่สอดคล้องกัน ทำให้มีความผูกพันในชุมชน
เหมือนพี่เหมือนน้อง เกิดการเกื้อกูลและพึ่งพาอุปสรรคจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมอื่น
มาด้วยกัน วัฒนธรรมของเราจึงไม่ถูกกลืนหาย ทำให้ละครชาติรีแห่งตุ๊กอยู่มาได้จนทุกวันนี้...”
(ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...ในชุมชนตะกาดเจ้าจะมีพฤติกรรมคล้ายกัน เกิดจากความเชื่อและความศรัทธาที่
สั่งสมสืบทอดกันมา หากมองให้ลึกแล้วจะเห็นว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตต้องการให้คนรุ่น
ต่อไปอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาติรีแห่งตุ๊กจากรุ่นสู่รุ่นไว้นั่นเอง...” (องค์การบริหาร
ส่วนตำบล)

“...วิถีชีวิต ความเชื่อ และทัศนคติ มีความจำเป็นเพราะเกี่ยวข้องและมีความสำคัญกับการทำมาหากิน ประกอบอาชีพกับวัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าต่อสังคม ช่วยผ่อนคลายทางจิตใจจากการใช้ชีวิตประจำวัน และเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊กของชุมชนตะกาดเจ้า...” (ครู)

วิถีชีวิต ความเชื่อ และทัศนคติ มีความจำเป็นเกี่ยวข้องและมีความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ซึ่งมีคุณค่าต่อสังคม ช่วยผ่อนคลายทางจิตใจ ละครชาตรีเท่งตุ๊กเกิดจาก วิถีชีวิต ความเชื่อ และทัศนคติ ของชุมชนตะกาดเจ้า และได้อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นตามแบบ โบราณเอาไว้ เพื่อเป็นแบบอย่างของสังคมจนถึงปัจจุบัน

1.2 ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม

ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนในท้องถิ่น เกียรติภูมิของชาติ และความมั่นคงของชาติ นั่นคือการสืบต่ออายุของชาติ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ละครชาตรีเท่งตุ๊ก ตั้งแต่การฝึกซ้อม การไหว้ครู การรำเบิกโรง จึงเป็นการสืบสานศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวตะกาดเจ้า ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การทำมาหากินก็เป็นเรื่องสำคัญ แต่นั่นเป็นการทำเพื่อความอยู่รอด ละครชาตรีเท่งตุ๊กมีคุณค่าต่อชุมชน ต่อสังคม ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้...” (ผู้นำชุมชน)

“...ผมว่าเอกลักษณ์ของละครชาตรี คือ เสียงกลองและทำรำ หากไม่มีการอนุรักษ์ เอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น ย่อมหมายถึง การสูญสิ้นชาติ ถูกกลืนชาติอย่างสิ้นเชิง...” (ผู้ปกครอง)

“...คนต่างชาติรู้จักคนไทยดีเพราะเรามีศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเราเอง ทำให้คนไทยอยู่ได้มาจนทุกวันนี้ เราต้องให้คนรุ่นใหม่รู้จักศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมของเราเองและรักษาไว้ ไม่เช่นนั้นจะเหลือทิ้งไว้แต่ความทรงจำ ถึงเหนือก็จะต้องทำ เพื่อลูกหลานของเราในวันข้างหน้า...” (ผู้นำชุมชน)

“...ศิลปะการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กของจังหวัดจันทบุรี อาจจะมีการคล้ายคลึงกับ ศิลปะการแสดงของจังหวัดตราด และจังหวัดระยอง แต่ของจังหวัดจันทบุรีจะมีเอกลักษณ์โดดเด่นกว่า คือ ศิลปะการรำแบบโบราณ ซึ่งเป็นความภูมิใจมาจนทุกวันนี้...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนตะกาดเจ้า เกิดจากการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นมา ใช้เองตามวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดความเชื่อ ทัศนคติ ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนอยู่รอดได้ มีคุณค่าต่อชุมชน ถ้าชุมชนใดต้องการมุ่งหวังความเจริญ จำเป็นต้องมีการปรับปรุง การอนุรักษ์ วัฒนธรรมของตนเองให้มีคุณภาพ มีอยู่อย่างเพียงพอที่จะใช้แก้ปัญหาและสนอง ความต้องการของคนในชุมชนได้

2. การฟื้นฟูวัฒนธรรม

การฟื้นฟูวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สร้างหรือปรับปรุงขึ้นมา เพื่อสนองความต้องการของชุมชนและสังคม และเป็นการคุ้มครองให้ยู่รอดปลอดภัยและอันตรายที่จะกระทบต่อการดำรงชีวิต ดังนั้น ชุมชนตะกาดเจ้าจึงปรับเปลี่ยน ไม่ทำให้วัฒนธรรมเสื่อมและตายไปในที่สุด ผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและกระบวนการจัดเกลาทางสังคม เพื่อให้วัฒนธรรมสืบทอดต่อไปไม่ขาดสาย ซึ่งเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้

2.1 กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม

ชุมชนและโรงเรียนมีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุนกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ปกป้องคุ้มครองวัฒนธรรมดั้งเดิมมิให้สูญหายไป โดยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงการถ่ายทอดวัฒนธรรม ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ลูกบ้านของผมจะมีการพบปะพูดคุยกันสม่ำเสมอทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ และยังเป็นการสร้างความรักที่เกื้อหนุนกันและถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนเอง...” (ผู้นำชุมชน)

“...กระบวนการถ่ายทอดที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนตะกาดเจ้าจะมีความแตกต่างกัน ไปขึ้นอยู่กับผู้นำและครูภูมิปัญญา ละครุชาติที่อยู่มากจนทุกวันนี้เพราะมีผู้นำที่เข้มแข็ง ภูมิปัญญาที่เสียสละ...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่วนมากจะเป็นการทำให้ดูและให้ทำตามจนสามารถทำเองเป็น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ง่ายและเป็นธรรมชาติ ละครุชาติที่เก่งดีก็เช่นกันพบว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการถ่ายทอดความรู้ ทำให้รู้จากการทำ...” (ครู)

“...ละครุชาติที่เก่งดีก็มีกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่คัดแปลงมาจาก การถ่ายทอดความรู้ให้ลูกหลาน แล้วคัดแปลงแก้ไขในภายหลังเพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลอื่น...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นกระบวนการในการปกป้องคุ้มครองวัฒนธรรมของตนเอง การถ่ายทอดละครุชาติที่เก่งดีของชุมชนตะกาดเจ้าใช้กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ด้วยวิธีทำให้ดู และให้ทำตามจนสามารถทำเองเป็น โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการแก้ไขคัดแปลงการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง

2.2 กระบวนการจัดเกลาทางสังคม

คนในชุมชนมาอยู่รวมกันทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กัน จำเป็นต้องมีกระบวนการบริหารจัดการ หล่อหลอมจัดเกลา เพื่อให้ดำรงความเป็นชุมชนไว้ได้ และดำเนินวิถีชีวิตอย่างสงบสุข มั่นคงปลอดภัย ละครุชาติที่เก่งดีจึงเป็นวิธีการที่คนในอดีตใช้จัดเกลาพฤติกรรมของเยาวชนในชุมชน ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การฝึกซ้อมละครชาตรีเท่งตุ๊กจะสอดแทรกกระบวนการจัดการทางสังคม ช่วยให้เยาวชนรู้จักรากเหง้าของตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่สอดแทรกการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน...” (ครู)

“...ละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นวิธีการที่เห็นได้ชัดในการสร้างความเข้มแข็ง ดำรงความเป็นชุมชนไว้ได้ คือ การจัดการพฤติกรรมของเยาวชนในชุมชนให้เคารพในเรื่องของขนบธรรมเนียม ประเพณีและหลักการทำความดี ทำให้ชุมชนตะกาดเจ้าไม่มีเยาวชนที่มีความประพฤติเสียหาย...” (ผู้ปกครอง)

“...การเรียนการสอนในอดีตจะถ่ายทอดความรู้ การฝึกปฏิบัติควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เป็นแบบอย่าง เช่น รุ่นพี่ที่ฝึกซ้อมละครชาตรีเท่งตุ๊กจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้รุ่นน้อง และสืบทอดละครชาตรีเท่งตุ๊กต่อไป...” (ครู)

กระบวนการจัดการทางสังคมเป็นวิธีการหนึ่งที่ชุมชนตะกาดเจ้าใช้จัดการพฤติกรรมของเยาวชนในชุมชนให้ดำรงความเป็นชุมชนไว้ ดำเนินวิถีชีวิตได้อย่างมีความสุข มั่นคง และปลอดภัย ละครชาตรีเท่งตุ๊กจะมีกระบวนการจัดการพฤติกรรมของเยาวชนให้เคารพขนบธรรมเนียม ประเพณี และหลักการทำความดี และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่า การฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนและโรงเรียนวัดหนองคัน จะใช้กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ยังใช้กระบวนการจัดการทางสังคม สอดแทรกและบูรณาการให้ผู้รับการถ่ายทอดมีความรู้และพฤติกรรมที่ดี เพื่อดำรงความเป็นชุมชนไว้ ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มั่นคง และปลอดภัย

3. การเผยแพร่วัฒนธรรม

การเผยแพร่วัฒนธรรมเป็นความพยายามนำวัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของชุมชนตะกาดเจ้าให้เป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก มีวิธีการและกระบวนการเผยแพร่ที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้รับเข้าใจตามเป้าหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก โดยอาศัยช่องทางของสถาบันและองค์กรที่สำคัญเป็นตัวกลางทำให้วัฒนธรรมนั้นเคลื่อนตัวออกไป ดังนี้

3.1 วิธีการและกระบวนการ

3.1.1 การกำหนดทิศทางการบริหารจัดการเผยแพร่วัฒนธรรม

ชุมชนตะกาดเจ้าได้กำหนดวิธีการและกระบวนการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไปสู่เป้าหมายของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ต้องการ ดังคำสนทนากลุ่ม

“...วัฒนธรรมถือว่าเป็นทุน ถ้าการบริหารจัดการไม่ดีก็จะขาดทุนได้เช่นกัน...”

(ผู้นำชุมชน)

“...การบริหารจัดการวัฒนธรรมต้องมุ่งเปิดประตูสู่โลกกว้าง...” (ผู้บริหารการศึกษา)

“...วิธีการและกระบวนการในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของชุมชนตะกาดเจ้าส่วนมากจะใช้วิธีล่องผิด ล่องถูก สัมผัสประสบการณ์เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน มีวิธีการและกระบวนการอย่างเป็นระบบ...” (องค์การบริหารส่วนตำบล)

“...ละครชาตรีเท่งตุ๊กมีวิธีการและกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย และมีจุดมุ่งหมายควบคู่กันไปตามแต่ละโอกาส เช่น ทางสถานีวิทยุต้องเน้นการร้องและการพูดคุย สถานีวิทยุโทรทัศน์ต้องเน้นการแสดง เป็นต้น...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

การกำหนดทิศทางการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของชุมชนตะกาดเจ้ามีความหลากหลาย มีการกำหนดบทบาท วิธีการ และกระบวนการเผยแพร่ที่ชัดเจน

3.1.2 การส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

การส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทำให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ต่อสาธารณชน ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การเผยแพร่ความรู้ในยุคปัจจุบันอาจเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย เมื่อก่อนเราใช้วิธีการปากต่อปาก แต่เดี๋ยวนี้ใช้ไม่ได้ผลแล้ว เพราะมีความล่าช้าต้องใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย...” (องค์การบริหารส่วนตำบล)

“...ชุมชนตะกาดเจ้าจะใช้สิ่งพิมพ์ วิทยุ และ โทรทัศน์ภายในท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรีเป็นส่วนมาก เพราะเข้าถึงเยาวชน ประชาชน ได้มากและเร็ว แต่จะเป็นไปตามโอกาสเท่านั้น...” (ผู้นำชุมชน)

“...การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ละครชาตรีเท่งตุ๊กให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักและเข้าใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จะมีการวางแผนและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตามเป้าหมายที่วางไว้...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

ดังนั้น การประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ของชุมชนตะกาดเจ้ามีการวางแผนและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สื่อหรือวิธีการอย่างทั่วถึงและครอบคลุม ตามเป้าหมายที่วางไว้

3.2 สถาบันและองค์กรที่สำคัญ

สถาบันและองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคการศึกษา มีส่วนสำคัญยิ่ง ในการเผยแพร่และขับเคลื่อนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนตะกาดเจ้า ดังนี้

3.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นผู้ให้ ความช่วยเหลือในการรวมกลุ่มและส่งเสริม สนับสนุน ให้ละครชาตรีเท่งตุ๊กได้รับโอกาสแสดง ในงานสำคัญ ๆ ของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ในอดีตองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญกับการสร้างถนนหนทาง เมื่อบ้านเมืองเจริญแล้ว จึงจำเป็นต้องสร้างคน จะเห็นได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดเจ้าเริ่มเปลี่ยนแนวความคิดของสมาชิกสภาตำบลให้หันมาอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก และเป็นแนวร่วมจนประสบผลสำเร็จ...” (ประชาชน)

“...องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้บรรจุการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กเข้าไปในแผนพัฒนาประจำปีของจังหวัด ทำให้การศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับการส่งเสริมสนับสนุนทุกปีอย่างต่อเนื่อง...” (องค์การบริหารส่วนตำบล)

สรุปได้ว่า สถาบันองค์กรที่สำคัญที่เข้ามามีส่วนร่วมเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก มีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

3.2.2 ชุมชน

ชุมชนตะกาดเจ้ามีความรู้สึกนึกคิด แสดงถึงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังคำสนทนากลุ่ม

“...คนในชุมชนตะกาดเจ้ามีบทบาทเต็มที่ เพราะเป็นผู้รู้ปัญหาและใกล้ชิดปัญหา มากที่สุด ผู้นำและชุมชนแสดงถึงความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะทำงานด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของตนเองให้บรรลุเป้าหมายของส่วนรวม...” (ผู้นำชุมชน)

“...บางชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน เพราะเห็นว่า ไม่มีผลประโยชน์ ไม่มีจิตสาธารณะ เป็นสาเหตุหนึ่งของความเสื่อมและตายไปในที่สุดของวัฒนธรรมท้องถิ่น...” (ผู้ปกครองนักเรียน)

“...ถ้าฉัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่ชุมชนให้การเคารพนับถือ ถือว่าเป็นผู้นำ สามารถดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดีและได้ผลที่สุด การอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊กสำเร็จได้เพราะอาศัยผู้นำชุมชน...” (ครู)

การมีส่วนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของชุมชนตะกาดเจ้าอย่างเป็นระบบ ทำให้ทุกคนมีความรู้สึกนึกคิด แสดงถึงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม และเกิดแรงบันดาลใจที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับสูงขึ้นไป ดังนั้น การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กจึงได้รับความร่วมมือจากชุมชนตะกาดเจ้าเป็นอย่างดี และเกิดคุณค่าต่อสังคมอย่างแท้จริง

3.2.3 ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา

ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ว่าแต่ละงานใครจะเป็นเจ้าภาพ เจ้าภาพร่วม หรือเข้ามือ เพื่อเดินไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน การเผยแพร่วัฒนธรรม

ท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างดี มีการปฏิบัติหน้าที่และลงมือทำกิจกรรมตามขั้นตอน งานจึงไม่ทับซ้อนกัน และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ชุมชนจะดีกว่าภาคเอกชนมีผลประโยชน์แอบแฝงหรือไม่ หรือต้องการสร้างภาพ ภาครัฐเอาจริงเอาจังแค่ไหน ภาคการศึกษามีความต่อเนื่องหรือไม่ ที่ผ่านมามีปรากฏการณ์ของความล้มเหลวที่เรียกว่า “ไฟไหม้ฟาง” จะมีให้เห็นอยู่เป็นประจำ ครั้งหนึ่งเคยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทำให้คณะละครชาตรีเท่งตุ๊กเกิดขึ้นมากมาย พอรัฐเลิกสนับสนุน ภาคเอกชนไม่เอาด้วย ทำให้คณะละครชาตรีเท่งตุ๊กล้มเลิก...” (ผู้นำชุมชน)

“...การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภาครัฐ ภาคเอกชนส่งเสริมทุนทรัพย์ เปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม โรงเรียนจัดเข้าเป็นหลักสูตรและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงทำให้ละครชาตรีเท่งตุ๊กอยู่ได้ทุกวันนี้...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

ในปัจจุบันการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เกิดจากความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ให้ความสำคัญมากขึ้น มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ส่งผลดีต่อความมั่นคงยั่งยืนของวัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก

การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นความพยายามของชุมชนที่มีความรู้สึกนึกคิดว่าตนเองเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ทำให้เกิดวิธีการและกระบวนการที่ชัดเจน มีเป้าหมายตามแต่ละโอกาสที่เหมาะสม มีวิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจและเกิดคุณค่า โดยอาศัยความร่วมมือจากสถาบันองค์กรที่สำคัญ ประกอบด้วย องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา ทำให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืนของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก

4. การต่อยอดทางวัฒนธรรม

การต่อยอดทางวัฒนธรรมเป็นการประยุกต์ผสมผสานบางส่วนของวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เข้ากับกระแสสากล สร้างความร่วมมือโดยยังคงคุณค่าเดิม โดยการเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

4.1 การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ชุมชนตะกาดเจ้าจะมีการต่อยอดทางวัฒนธรรมโดยใช้ทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีการขายของที่ระลึก มีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมการแสดงในงานต่าง ๆ ภายในชุมชนและนอกชุมชน ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การต่อยอดทางวัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย และทุกฝ่ายเห็นความสำคัญ เพราะการต่อยอดต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ เช่น จากการแสดงเรื่องที่แสดง แสง สี เสียง ล้วนต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย เพื่อให้ผู้ชมตื่นตา ตื่นใจ...” (ครู)

“...พวกเราชาวชุมชนตะกาดเจ้าจะหาจุดนัดพบที่สามารถไปมาโดยสะดวก เช่น โรงเรียน วัด บ้าน จะเป็นจุดเริ่มแรกของการคิดต่อยอดทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก...” (ประชาชน)

“...ละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นละครพื้นบ้าน เกิดจากการคิดต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่นของปักษ์ใต้ที่เรียกว่า มโนราห์ แล้วนำมาดัดแปลงให้เข้ากับท้องถิ่น...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...โรงเรียนและชุมชนจะหาโอกาสให้ผู้ใหญ่และเด็กได้มีการสร้างความสัมพันธ์ โดยการพบปะพูดคุยกัน เกิดการเรียนรู้ระหว่างวัยขึ้น ทำให้รู้ว่าการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กจะทำได้ อย่างไรให้ผู้ใหญ่ชื่นชอบ และมีความทันสมัยลูกใจเด็ก...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

การเสริมสร้างพื้นที่วัฒนธรรม ทำให้เกิดการต่อยอดวัฒนธรรมของชุมชนตะกาดเจ้าเริ่มจากความคิดสร้างสรรค์ที่ต้องการพัฒนาวัฒนธรรมดั้งเดิมสู่ความเป็นสากลมากขึ้น สอดคล้องกับเงื่อนไขและสถานการณ์ใหม่ ๆ ทั้งในระดับชุมชนและระดับชาติ

4.2 การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นการต่อยอดวัฒนธรรมเรื่องการบริหารจัดการ ดังนั้น การต่อยอดเรื่องคน โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นหัวใจสำคัญของชุมชนตะกาดเจ้าในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังคำสนทนากลุ่ม

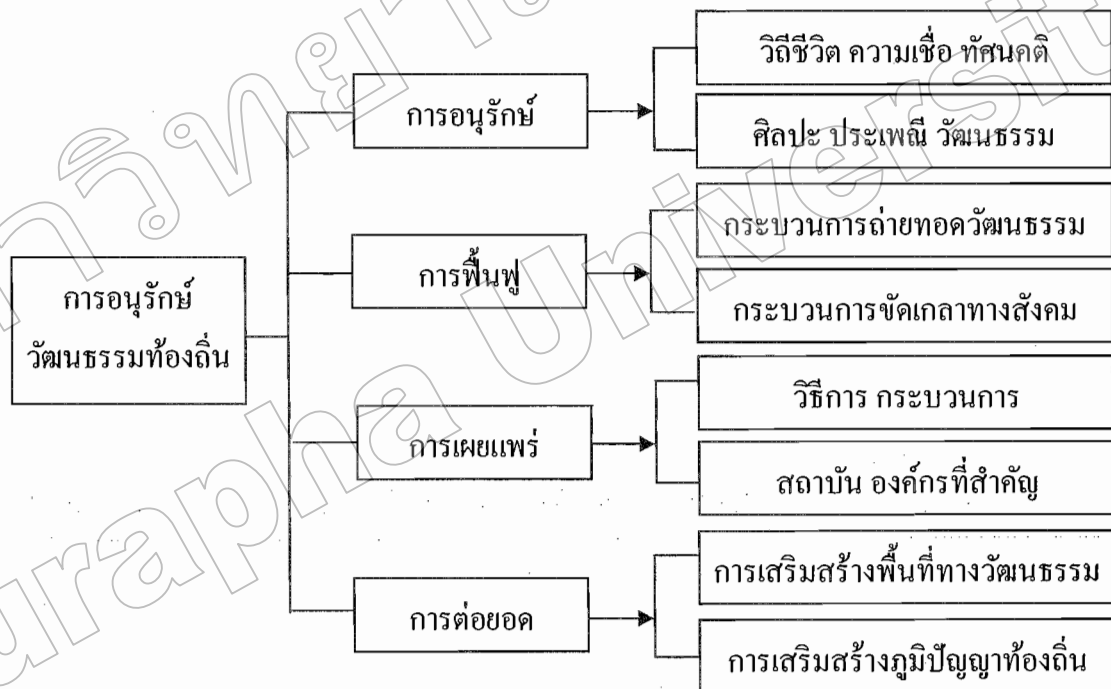
“...ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือว่ามีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาและต่อยอด ละครชาตรีเท่งตุ๊กของชุมชน ชุมชนพยายามสนับสนุนทรัพยากรที่สำคัญ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องดนตรี เพื่อให้ละครชาตรีอยู่รอดได้...” (ผู้นำชุมชน)

“...ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถค้นคิดทำซ้ำ เรื่องที่จะแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก โดยไม่มีการบังคับให้รับความคิดหรือแบบอย่างเคร่งครัดจนขาดความยืดหยุ่น ทำให้ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงออกด้วยตนเอง และนักเรียนได้รับการถ่ายทอดอย่างเต็มที่...” (ครู)

การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นการต่อยอดวัฒนธรรมเรื่องการบริหารจัดการ ส่วนการเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการต่อยอดเรื่องคน ละครชาตรีเท่งตุ๊กของชุมชนตะกาดเจ้าได้รับการต่อยอดวัฒนธรรม เรื่องการบริหารจัดการและเรื่องคน โดยเฉพาะครูภูมิปัญญา จะได้รับการพัฒนาส่งเสริม เพื่อให้ละครชาตรีเท่งตุ๊กอยู่รอดได้ และสามารถนำพานักเรียนไปสู่เป้าหมายได้อย่างราบรื่น

ดังนั้น การต่อยอดทางวัฒนธรรมของชุมชนตะกาดเจ้าจึงเป็นการประยุกต์ผสมผสาน บางส่วนของวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เข้ากับกระแสสากล สร้างความร่วมมือโดยยังคงคุณค่าดั้งเดิม โดยการเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม และการเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กันไป ทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก

จากการศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ให้ความหมายของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กไว้ว่า ละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นละครพื้นบ้าน ที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดในเชิงคุณค่าต่อสังคม การผ่อนคลายทางจิตใจ และสื่อสารมุมมองแนวคิดการดำรงชีวิตจากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ในมุมมองของคนชุมชนตะกาดเจ้าต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊ก ดังแสดงให้เห็นในแผนภาพ ดังนี้



ภาพที่ 11 แผนภาพความเชื่อมโยงของการให้ความหมายการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
ละครชาตรีเท่งตุ๊ก

ประสบการณ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของโรงเรียนวัดหนองคัน มีการบริหาร โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการตามภารกิจหน้าที่ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งเป็นแนวทางปฏิรูปการศึกษาที่รองรับการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39

คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และ ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยมีหลักในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดหนองคันมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1.1 การตัดสินใจเลือกแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ทุก ๆ ปี โรงเรียนจะสำรวจความต้องการ ความจำเป็นพื้นฐานของผู้ปกครองและชุมชนในหลายช่องทาง เช่น การออกแบบสำรวจ การประชุมผู้ปกครอง การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง เทียบตรง เพียงพอที่จะใช้ในการตัดสินใจเลือกแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ผมเห็นว่าการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวัดหนองคันถือเป็น ส่วนหนึ่งของชุมชน จึงเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามหลักการการกระจายอำนาจสู่ชุมชน โดยโรงเรียนจัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษารับผิดชอบงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารบุคคล และบริหารทั่วไป คณะกรรมการสถานศึกษาจะมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ครูและบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมดำเนินการ โดยเฉพาะการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ถือเป็นกิจกรรมสำคัญของโรงเรียน...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...ในฐานะผู้ปกครองเท่าที่ทราบ โรงเรียนจะมีการสำรวจความพึงพอใจของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียนอย่างทั่วถึง เช่น การสอบถามผู้ปกครอง การสำรวจชุมชน การเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันในการเลือกแนวทางการดำเนินงาน เป็น การสร้างความประทับใจ และชุมชนได้รับผลประโยชน์...” (ผู้ปกครอง)

การตัดสินใจเลือกแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก สะท้อนให้เห็นถึงความถูกต้อง ความชอบธรรมของชุมชนที่ควรจะได้รับในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ผมคิดว่าถ้าโรงเรียนวัดหนองคันเลือกแนวทางการดำเนินงานตามทัศนะของการตลาดหรือตามนโยบายของรัฐเพียงอย่างเดียว พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน อาจให้ความร่วมมืออย่างไม่เต็มใจ แต่การอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊กของโรงเรียนไม่ได้คิดถึงเรื่องเงิน แต่เป็นการคิดบนพื้นฐานความถูกต้อง ความชอบธรรมของชุมชน...” (ผู้ปกครอง)

“...ชุมชนและโรงเรียนมีความคิดเห็นพ้องกันว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เป็นสมบัติของชุมชนสมควรอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานในวันข้างหน้า และเป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาในสังคมได้...” (ประชาชน)

โรงเรียนวัดหนองคันมีการศึกษาปัญหาและความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงเที่ยงตรง เพียงพอต่อการวางแผน เพื่อทำให้การดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมาย ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ก่อนตัดสินใจผมในฐานะคณะกรรมการสถานศึกษาจะร่วมกับ โรงเรียนวัดหนองคัน ศึกษาปัญหาและความจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการพิจารณาทุกครั้ง...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

“...โรงเรียนวัดหนองคัน อยู่ในชุมชนตะกาดเจ้า ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน อีกส่วนหนึ่งประกอบอาชีพประมง จึงเป็นโรงเรียนที่นักเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนแล้วจะไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม โรงเรียนและชุมชนต้องนำข้อมูลเหล่านี้ไปตัดสินใจ...” (องค์การบริหารส่วนตำบล)

“...ผมว่าการตัดสินใจเลือกแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเรื่องอื่น ๆ หากกระทบต่อส่วนรวมในเรื่องวิถีชีวิต ความเชื่อ ทัศนคติ ต้องระมัดระวัง ถึงแม้จะไม่ผิดกฎหมาย แต่อาจจะไม่ได้รับความร่วมมือ...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

โรงเรียนวัดหนองคัน และชุมชนตะกาดเจ้า มีการสำรวจความต้องการ ความจำเป็นพื้นฐานของผู้ปกครองและชุมชนในหลายช่องทาง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงเที่ยงตรง เพียงพอที่จะใช้การตัดสินใจเลือกแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก และสะท้อนให้เห็นถึงความถูกต้อง และความชอบธรรมของชุมชนที่ควรจะได้รับ นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และทัศนคติ เป็นหลักการในการตัดสินใจด้วย

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากสภาพในอดีต ชุมชน และโรงเรียน ขาดความเชื่อมโยงการมีส่วนร่วม ในการบริหารงานของโรงเรียน เพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษาตามความต้องการของชุมชน และความสามารถของผู้เรียน ในปัจจุบันโรงเรียนได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียน โดยจัดให้คณะกรรมการสถานศึกษา ครู บุคลากร ได้รับผิดชอบงานร่วมกัน และให้ทุกงานต้องผนวกหรือบูรณาการการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กไว้ด้วยเสมอ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวผู้โลกกว้าง ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ผมได้รับเชิญให้มาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาจะมีการประชุมปรึกษาหารือ ทั้งเป็นราชการและไม่เป็นราชการ และจะให้ความเห็นชอบงานและโครงการของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เป็นหลัก พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะถึงสถานการณ์ และความเป็นไปได้ เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

“...ดิฉันเห็นด้วยในการให้ชุมชนและครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการถ่ายทอด ละครชาตรีเท่งตุ๊กด้วยกัน จะทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ เพราะบางครั้งลูกหลานที่อยู่บ้านจะ ไม่ค่อยแสดงออกให้เห็น และยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...สำหรับการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรี เท่งตุ๊กที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยยึดหลักการว่า ทุกคนมีความสำคัญและเป็นเจ้าของ...” (ผู้นำชุมชน)

การมีส่วนร่วมของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเกิดผลดีต่อการบริหารงาน โรงเรียน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ด้านกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้ ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมองตนเองว่า เป็นส่วนสำคัญ และเป็นกลไกอื่นจะนำไปสู่พลังผลักดันที่สามารถขยายออกไปในวงกว้างได้

1.3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนวัดหนองคันได้ทำการปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหาร โดยใช้โรงเรียน เป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ละครชาตรีเท่งตุ๊กของโรงเรียนเป็นหลักสูตรสถานศึกษา อาศัยความร่วมมือจาก ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครอง ครู คณะกรรมการสถานศึกษา วิเคราะห์และจัดทำหลักสูตร แยกออกจากหลักสูตร...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...ทุกชั้นเรียนจะมีการบูรณาการหลักสูตรละครชาตรีเท่งตุ๊กในทุกสาระ การเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้...” (ครู)

“...การเรียนการสอนละครชาตรีเท่งตุ๊ก จะมีการศึกษาประวัติความเป็นมา พิธีกรรม การไหว้ครู ทำรำพื้นฐาน และการแสดง เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...เมื่อเรียนจบหลักสูตรละครชาตรีเท่งตุ๊ก นักเรียนทุกคนต้องมีความรู้ มีทักษะ และ มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ตามที่กำหนด...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนจึงเกิดจากความต้องการและการมี ส่วนร่วม ของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะโรงเรียนถือว่าหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ต้องมีความครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตพิสัย

นอกจากนี้ ชุมชนตะกาดเก่า มีศิลปะ ประเพณีพื้นบ้านเป็นเอกลักษณ์ และ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ถ่ายทอดให้คนรุ่นลูกหลานได้มี โอกาสได้รับรู้ถึงที่มาและช่วยกันอนุรักษ์ โดยโรงเรียนได้ร่วมกับชุมชน จัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ประกอบด้วย พระธาตุเจดีย์บุญแจ่มฟ้า และหอไตรวัดตะกาดเจ้า กิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย ประเพณีเผาข้าวหลาม ประเพณีเล่นผีซอง การเล่นผีลอบ การเล่นผีกระดัง การเล่นผีลิง การเล่นผีอ่าง การเล่นแม่ศรี การเล่นตำรวบ้าน และการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ดังคำสนทนากลุ่ม

“...โรงเรียนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม ของชุมชนทุกปี ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีและอยู่ในชุมชนควบคู่กับการสอนละครชาตรีเท่งตุ๊ก...” (ประชาชน)

“...ผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านจะได้รับเชิญจากโรงเรียนมาเป็นวิทยากรสอนและแสดงให้ดู ถึงการประกอบพิธีการละเล่นพื้นบ้าน และบางครั้งยังมีการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ทำให้นักเรียน สนุกสนานและยังรักษาศิลปะประเพณีอีกด้วย...” (ผู้ปกครอง)

โรงเรียนวัดหนองคัน มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามความต้องการของ โรงเรียนและชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนได้นำศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็น เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อไป ได้มี โอกาสได้รับรู้ถึงที่มา และช่วยกันอนุรักษ์โดยบูรณาการกับการเรียนการสอนละครชาตรีเท่งตุ๊กในหลักสูตร สถานศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดหนองคัน มีการสำรวจ ความต้องการ ความจำเป็นพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนในหลายช่องทาง ให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นจริง ถูกต้อง เพียงพอ คำนี้ถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และทัศนคติของชุมชน ในการตัดสินใจ เลือกแนวทาง การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงาน และภูมิปัญญา ท้องถิ่นในกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และจัดแหล่งเรียนรู้บูรณาการกับการเรียนการสอนละครชาตรี เท่งตุ๊ก

2. การบริหารงานงบประมาณ โรงเรียนวัดหนองคันมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.1 การระดมทรัพยากร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้สถานศึกษาสามารถระดม ทรัพยากรการศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ทรัพยากรมาใช้ ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้น โรงเรียนวัดหนองคันจึงระดมทรัพยากร เพื่อการบริหารจัดการและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โรงเรียนวัดหนองคันจะใช้วิธีการหลากหลาย และใช้วิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ชุมชนไม่เกิดความเบื่อหน่าย และพิจารณาความถี่ห่างมากนัก

เพียงใด จะผันแปรไปตามกิจกรรมที่โรงเรียนริเริ่ม ถ้าเป็นกิจกรรมที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนต้องการ ให้โรงเรียนดำเนินการมักจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เป็นความต้องการของชุมชน ผู้ปกครอง ชุมชน ยินดีรับผิดชอบ หากจำเป็นต้องใช้ ค่าใช้จ่าย...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...งบประมาณที่โรงเรียนได้รับในทุก ๆ ปีมีน้อย ต้องระดมทุนจากชุมชนช่วยเหลือ เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีมากบ้างน้อยบ้าง แล้วแต่ความจำเป็นที่ คณะละครชาตรีและครูร้องขอ แต่เดี๋ยวนี้น้อยลงแล้วเพราะคณะละครชาตรีเท่งตุ๊กพึ่งตนเองได้ หากไม่ได้ชุมชนช่วยเหลือในระยะแรกคงเดือดร้อน ไม่มีความพร้อมเช่นทุกวันนี้...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

โรงเรียนจะระดมทรัพยากรอะไร เรื่องอะไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร จะมี ความชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ เพื่อจะได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค เช่น การระดมเงิน เพื่อซ่อมแซมชุดการแสดงหรือเครื่องดนตรี ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะร่วมกับคณะครูประมาณการ และแจ้งให้ผู้บริหาร โรงเรียนทราบ โรงเรียนจะใช้งบประมาณของโรงเรียนก่อน หากไม่เพียงพอ จึงขอรับบริจาค ดังคำสนทนากลุ่ม

“...เมื่อก่อนมีความคิดว่า โรงเรียนเชิญมาก็คงต้องเสียเงินอีกแล้ว แต่ที่นี่ไม่มี ทุกคนเต็มใจช่วยเหลือโรงเรียน เพราะเห็นลูกหลานมีความรู้ กล้าแสดงออก จะร่วมบริจาคด้วยความเต็มใจ...” (ผู้ปกครอง)

“...ชุดการแสดงละครชาตรีจะมีราคาแพงต้องตัดเย็บด้วยความประณีต ก็ได้ชุมชนนี้แหละ ร่วมมือกันบริจาคช่วยเหลือและตัดเย็บกันเอง ทำให้โรงเรียนไม่ต้องใช้จ่ายงบประมาณเลย...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...ในการระดมทรัพยากร โรงเรียนจะแสวงหาอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง ไม่จำกัด เฉพาะภายในชุมชนและท้องถิ่นที่ โรงเรียนตั้งอยู่เท่านั้น แต่จะมองออกไปยังสถาบัน องค์กรที่สำคัญ เช่น การจัดตั้งกองผ้าป่าเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน...” (ครู)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำของโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการระดมทรัพยากร เข้ามาในโรงเรียน ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนอย่างใกล้ชิด รวมถึงคณะครูจะต้อง เสียสละ กำลังกาย สละเวลา สละทรัพย์ แสดงถึงความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริม ทำให้งานอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กถูกล่วงไปด้วยดี ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ผู้บริหาร โรงเรียนและครูของ โรงเรียนเท่าที่เห็นมาทุกยุคทุกสมัยมีความเสียสละกำลัง กาย สละเวลา สละทรัพย์ เพราะชาวบ้านจะมองว่าผู้รับต้องเป็นผู้ให้ก่อนเสมอ...” (ประชาชน)

“...ครูส่วนมากในโรงเรียนจะเป็นคนท้องถิ่นจะมาทำงานวันเสาร์ อาทิตย์ และนอกเวลาราชการเป็นประจำ บางครั้งจะชักชวนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมทำงานด้วย ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน...” (ผู้นำชุมชน)

โรงเรียนวัดหนองคัน มีการระดมทรัพยากรการศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กจนสามารถพึ่งตนเองได้ การระดมทรัพยากรจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจน สร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริจาคทุนทรัพย์ โดยผู้บริหารและคณะครูมีบทบาทสำคัญในการระดมทรัพยากร โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

2.2 การจัดสรรงบประมาณ

การใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้บริหารและคณะครูที่มีอยู่เดิมเป็นฐาน ประกอบการทำงานกับชุมชน ทำให้หน่วยงานหรือบุคคลเป้าหมายเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ความนับถือ ความศรัทธา และให้ความช่วยเหลือเต็มที่ นอกจากนี้ การจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนวัดหนองคัน มีการจัดลำดับของปัญหา และนำประเด็นของปัญหาหาแนวทางแก้ไข และจัดสรรงบประมาณให้ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การซ่อมแซมเครื่องดนตรี เครื่องใช้ ละครชาตรีเท่งตุ๊ก ที่ชำรุดเสียหายต้องทำทุกปีงบประมาณที่รัฐจัดให้ก็ไม่เพียงพอ มีความจำเป็นต้องดำเนินการให้ได้ คณะกรรมการสถานศึกษาจะให้ความสำคัญ และจัดสรรงบประมาณให้ก่อนทุกครั้ง หากไม่พอจะดำเนินการหาจากภายนอกมาให้...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

“...โรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาจะจัดลำดับความสำคัญของโครงการ หากเป็นความต้องการของชุมชน โรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน จะได้รับการจัดลำดับต้น ๆ เช่น โครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก...” (ครู)

“...การจัดสรรงบประมาณของรัฐ จัดสรรมาเป็นเงินก้อนก็จริง แต่การกระจายไม่สมดุลกันทำให้เกิดปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนด้วยดีมาตลอด ทำให้ปัญหาหมดไปหรือน้อยลงเป็นอย่างมาก...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

การเสนอของบประมาณวิทยากรท้องถิ่นต้องเสนอของบประมาณทุกปีจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป และมีการเปลี่ยนแปลงทุกปี ทำให้งบประมาณมาล่าช้า บางครั้ง ถูกตัดงบประมาณจำนวนมาก เป็นผลกระทบต่อการเรียนการสอน ดังคำสนทนาของกลุ่ม

“...การแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กต้องการความแปลกใหม่ ทันสมัย เราใจผู้ชม ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การแสดงซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ แต่ต้องอาศัยงบประมาณ ถือว่าเป็นปัญหาของการจัดสรรงบประมาณอย่างมาก เพราะการพัฒนาต้องพัฒนารอบด้าน จะพัฒนาเพียงด้านหนึ่งด้านใดคงยาก เพราะจะทำให้เสียโอกาส...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลจะเป็นปัญหาสำหรับการจัดสรรงบประมาณของโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาจะระดมความคิด ให้ความพยายามร่วมกัน ปรับเปลี่ยนแผนงานไปในทางที่ดี โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากงบประมาณทั้งหมด แต่ยังคงสนองนโยบายของรัฐบาลอยู่ ดังคำสนทนากลุ่ม

“...โรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาต้องการที่จะจัดสรรงบประมาณให้กับละครชาตรีแห่งชาติอย่างพอเพียง แต่บางครั้งนโยบายของรัฐบาลต้องการส่งเสริมเทคโนโลยีมากกว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรม ก็มีความจำเป็นเจียดเงินส่วนนี้ไป ทำให้เป็นปัญหา“รักพี่เสียดายน้อง” ทำให้ยากต่อการจัดหางบประมาณไปทดแทนอยู่มาก คณะกรรมการสถานศึกษาจะให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ จึงก้าวข้ามปัญหานี้มาได้...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...โรงเรียนได้รับการคัดเลือกจากหน่วยงานต้นสังกัดให้เป็นโรงเรียนดีประจำอำเภอ โรงเรียนพระราชทาน โรงเรียนสิ่งแวดล้อมดีเด่นระดับชาติ โรงเรียนดีเด่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และโรงเรียนต้นแบบ สพฐ. รุ่นที่ 2 มีผู้มาเยี่ยมชมบ่อยครั้ง ทำให้ต้องปรับโครงการให้มีความยืดหยุ่น สามารถบูรณาการโครงการกันได้ เช่น การจัดประชุม จะรวมกันหลายเรื่องเพื่อให้เกิดการประหยัดงบประมาณ...” (ครู)

การจัดสรรงบประมาณ โรงเรียนวัดหนองคัน จะได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นอย่างดี มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามความจำเป็น และความต้องการของโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง โรงเรียนจะได้รับความช่วยเหลือจากงบประมาณไม่เพียงพอจากชุมชนและองค์กรสำคัญ และมีการปรับโครงการให้มีความยืดหยุ่น สามารถบูรณาการโครงการกันได้ เพื่อให้เกิดการประหยัดงบประมาณ

2.3 การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างรายได้

โรงเรียนวัดหนองคันและชุมชนให้ความร่วมมือกันเป็นไปแบบยั่งยืน และชุมชนพัฒนาไปเป็นผู้ประกอบการ จะเสนอตัวเข้ามาบริจาคเอง โดยโรงเรียนไม่ต้องใช้ยุทธวิธีใด ๆ มาก ทั้งนี้เกิดจากการใช้จ่ายรายได้ที่เกิดจากการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีแห่งชาติที่คุ้มค่า เป็นประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน และมีการสร้างรายได้เข้าโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน จะให้ความช่วยเหลือโรงเรียนเกี่ยวกับ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่คิดค่าตอบแทน เพียงต้องการเห็นบุตรหลานของตนเองและคนในชุมชน สืบทอดการอนุรักษ์ละครชาตรีไว้...” (ผู้ปกครอง)

“...การจัดการรายได้ของโรงเรียนจะทำอย่างต่อเนื่อง เช่น ในงานมงคลสมรส และงานศพ พยายามโน้มน้าวให้เจ้าภาพร่วมบริจาคเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีแห่งชาติ พร้อมทั้งจัดการแสดงโชว์เพื่อขอบคุณเจ้าภาพ...” (ครู)

การใช้จ่ายเงินรายได้ที่เกิดจากอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เมื่อมีการใช้จ่ายเสร็จสิ้น โรงเรียนจะต้องติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ มีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ได้เพื่อให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืน เงินที่ได้จากการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กทุกครั้ง โรงเรียนจะจัดสรรรายได้ให้กับนักเรียนที่ร่วมแสดงเท่า ๆ กันทุกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเก็บออมไว้เพื่อเป็นทุนการศึกษา ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กบางครั้งจะมีคำติชมจากผู้ชม โรงเรียนจะไม่เอาข้ออ้างเรื่องงบประมาณและเรื่องอื่น ๆ มาแก้ตัว แต่ประเมินผลงานตนเองด้วยใจเป็นกลาง เพื่อ การแก้ไข ไม่ใช่แก้ตัว และปรับปรุงในปีต่อไป...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...เงินที่ได้รับจากการแสดงละครทุกครั้ง จะจัดสรรให้กับนักเรียนคนละเท่า ๆ กัน ทุกคน โรงเรียนจะไม่รับโดยเด็ดขาด เพราะเป็นน้ำพักน้ำแรงของเด็ก เพื่อให้ออมไว้เป็นทุนการศึกษา...” (ครู)

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก และสร้างรายได้ของโรงเรียน มีการใช้จ่ายเงินรายได้อย่างโปร่งใส ตรงตามวัตถุประสงค์ มีการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผู้เกี่ยวข้องเป็นระยะและมีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ เพื่อใช้ในการปรับปรุง แก้ไข ให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การบริหารงบประมาณของโรงเรียนวัดหนองคัน เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สร้างผลลัพธ์ที่ดี มาจากการระดมทรัพยากรของชุมชนเข้าช่วย หากโรงเรียนพึ่งพิงแต่งบประมาณของรัฐเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ ดังนั้น โรงเรียนจึงให้ชุมชนมีส่วนในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานด้านงบประมาณเป็นไปอย่างราบรื่นและเพียงพอ หากไม่เพียงพอจะได้หาทางแก้ไขร่วมกัน ทั้งนี้ โรงเรียนมีการจัดการการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การใช้จ่ายเงินเป็นไปตามความคาดหวังของผู้ปกครอง และชุมชน ตรงตามวัตถุประสงค์ของรัฐและผู้บริจาค เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กอย่างยั่งยืน

3. การบริหารงานบุคคล โรงเรียนวัดหนองคันมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

3.1 การให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วม

โรงเรียนวัดหนองคัน มีการดำเนินการให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการสร้างการรับรู้และเสริมแรงด้วยการสื่อสารสร้างปฏิสัมพันธ์ทางบวกที่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนและชุมชน สร้างบรรยากาศอบอุ่นในการทำงาน เป็นการเสริมค่านิยมว่าโรงเรียนเป็นของชุมชนที่แท้จริง ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นวิธีการหนึ่งของโรงเรียนในการใช้ทุนปัญญาของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันด้วย...” (ผู้นำชุมชน)

“...การสร้างรากฐานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กให้มั่นคง ต้องให้คนท้องถิ่นมีการรับรู้ จะทำให้เกิดความยั่งยืน เพราะวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของคนท้องถิ่น...” (องค์การบริหารส่วนตำบล)

“...การให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก โรงเรียนจะใช้นโยบายเชิงรุก คือ เข้าถึงเป้าหมายและบอกวัตถุประสงค์ให้ทราบเพื่อให้บุคลากรท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญและเข้าร่วมด้วยความเต็มใจ...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

โรงเรียนและชุมชนมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันหาจุดพัฒนาการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การทำงานราบรื่นยิ่งขึ้น ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การที่บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ทำให้บุคลากรท้องถิ่นมีการรับรู้ เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเองมากขึ้น เมื่อก่อนคิดว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นหน้าที่ของโรงเรียนของรัฐ ซึ่งเป็นการคิดที่ผิด เราต้องสร้างข้อตกลงร่วมกันและไปในทิศทางเดียวกันจึงจะประสบผลสำเร็จดังที่ปรากฏ...” (องค์การบริหารส่วนตำบล)

“...ระบบการคิดของบุคลากรท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจะไม่เป็นระบบและไม่ตายตัว โรงเรียนให้อิสระไม่ครอบงำ พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกัน...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

โรงเรียนวัดหนองคันมีการดำเนินการให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เป็นการสร้างการรับรู้และเสริมแรงด้วยการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ทางบวกที่มีประสิทธิภาพ ทำให้บุคลากรท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองร่วมกับผู้อื่น โรงเรียนและชุมชนมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันหาจุดพัฒนาการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

3.2 การตอบสนองความต้องการของชุมชน

โรงเรียนวัดหนองคันมีการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีการเปลี่ยนแปลงการทำงาน มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เสียสละ มีความวิริยะอุตสาหะ ตอบสนองความต้องการของชุมชน จนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำสนทนากลุ่ม

“...เมื่อครูให้พวกเราเข้าร่วมการวางแผนการเรียนการสอน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก พวกเรารู้สึกภูมิใจที่ครูให้ความสำคัญของนักเรียน ครูจัดการเรียนการสอน

เปลี่ยนไปจริง ๆ บางครั้งก็มีวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาสอนด้วย ตอนแรกก็กลัวบ้าง อายุ ไม่กล้าพูด แต่เมื่อครูกระตุ้นให้พวกเราคิด พวกเราก็กล้าคิดกล้าแสดงออก...” (นักเรียน)

“...ครูในโรงเรียนวัดหนองคันได้เปลี่ยนจากผู้มีหน้าที่ส่งผ่านความรู้สู่ผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ครูมีความวิริยะอุตสาหะในการทำงาน มีความเสียสละ ให้ความสำคัญต่อ ความต้องการของชุมชนและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊ก...” (ผู้นำชุมชน)

โรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นระยะ ๆ ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การส่งครูเข้ารับการอบรม การพัฒนาตนเอง การอบรมโดยใช้เทคโนโลยีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้บุคลากรภายในโรงเรียนเต็มใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานเพื่อรับใช้สังคม มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความตระหนักและ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กประสบ ผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงาน อื่น ๆ ดังคำสนทนากลุ่ม

“...โรงเรียนวัดหนองคันได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เป็นผลพวงจาก การที่โรงเรียนพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละคร ชาตรีเท่งตุ๊ก เพื่อชุมชนและโรงเรียนของเรา...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...ครูพิสมัย เป็นครูที่ริเริ่มให้ละครชาตรีเท่งตุ๊ก เข้ามาเผยแพร่ในโรงเรียนตั้งแต่ เริ่มแรกและได้รับการยกย่องจากวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรีให้เป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัด จันทบุรี พวกเรามีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ถือว่าเป็นแบบอย่างของครูรุ่นต่อไป...” (ครู)

โรงเรียนวัดหนองคัน พัฒนาบุคลากรด้วยรูปแบบที่หลากหลาย สามารถตอบสนอง ความต้องการของชุมชน ทำให้บุคลากรภายในโรงเรียน และชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการทำงานเพื่อรับใช้สังคม ส่งผลให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ประสบ ผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์

3.3 การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก เป็น การสร้าง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี มีการทำงานเป็นทีมและ มีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ในระยะหลังมานี้ โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ละครชาตรีเท่งตุ๊กจะมีความทำงานเป็นทีม มีการปรึกษาหารือกัน ตลอด ...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

“...โรงเรียนและชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ก่อให้เกิดการสร้าง ความผูกพันและความสามัคคี เกิดเป็นเครือข่ายเล็ก ๆ ในตอนต้น ปัจจุบันมีสมาชิกเครือข่ายครอบคลุมทุกหมู่บ้านทุกโรงเรียนของตำบลตะกาดเจ้าแล้ว...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...เครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมีทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ทำให้การทำงานง่ายขึ้น มีความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้...” (ครู)

นอกจากนี้มีการจัดตั้งกลุ่มทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงานทั้งภายในและภายนอกอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมดังกล่าว

“...องค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดเจ้า โดยท่านนายกเทศมนตรีมีนโยบายที่เน้นการศึกษาเป็นอันดับแรก มีความพยายามตั้งศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทำให้ศูนย์เครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดขึ้นในโรงเรียน ละครชาตรีทุ่งตึกจะถูกบรรจุไว้ในศูนย์เครือข่ายนี้ด้วย...” (องค์การบริหารส่วนตำบล)

“...ชุมชนของเราเป็นชุมชนเล็ก ๆ เรามีการอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรีทุ่งตึกเป็นจุดเด่น ในระยะแรกถูกมองว่า ทำแล้วจะเอาหน้า บางคนก็พยายามขัดขวาง คือ ไม่คำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว การมีเครือข่ายเข้าไปช่วยสนับสนุน ชี้แจง แก้ไข สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ทำให้การทำงานดำเนินไปได้...” (ประชาชน)

การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีทุ่งตึก เป็นการสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการจัดตั้งกลุ่มทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนวัดหนองคันดำเนินการโดยให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีทุ่งตึก เป็นการสร้างการรับรู้และเสริมแรงด้วยการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ทางบวกที่มีประสิทธิภาพ มีการตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยการพัฒนาทักษะและความสามารถของครูด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อรับใช้สังคม มีพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

4. การบริหารงานทั่วไป โรงเรียนวัดหนองคันมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

4.1 การให้บริการชุมชน

โรงเรียนวัดหนองคัน มีการดำเนินงานด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านการให้บริการชุมชนที่เข้าถึงง่าย คล่อง สะดวก รวดเร็ว มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น

ในการให้บริการชุมชนไม่ว่าหน่วยงานใดจะร้องขอ เช่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญ การให้บริการจังหวัดเคลื่อนที่ โดยโรงเรียนจะร่วมกิจกรรม จัดนิทรรศการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก นอกจากนี้ ยังมีการบริการด้านอาคารสถานที่ จัดงานต่าง ๆ เช่น งานมงคลสมรส งานบวช บางครั้งหากเจ้าภาพต้องการการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กด้วย โรงเรียนจะจัดให้ตามความต้องการทุกครั้ง ดังคำสนทนากลุ่ม

“...โรงเรียนวัดหนองคันมีความพยายามที่เห็นเด่นชัดในการดึงศักยภาพของโรงเรียนและครู มีส่วนร่วมให้บริการชุมชน และกระตุ้นการให้บริการเข้าถึงง่าย คล่อง สะดวก รวดเร็ว...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

“...การออกแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก นักเรียนจะทราบจากคุณครู คุณครูจะ นัดหมาย เวลา สถานที่ และให้พวกเรามาร่วมกันที่โรงเรียน มีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี และมี การนัดซ้อมกัน ก่อนหนึ่งหรือสองวัน หรือหากมีผู้มาเยี่ยมชมโรงเรียนจะมีการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก และนักแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กจะกลายเป็นมัคคุเทศก์ให้บริการทางวิชาการ พาเยี่ยมชมโรงเรียนและชุมชน อีกด้วย...” (นักเรียน)

“...โรงเรียนจะให้บริการชุมชนในด้านอาคารสถานที่และการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ทุกครั้งที่ชุมชนขอมา เพราะโรงเรียนมีความพร้อม ทั้งด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ สะอาด สวยงาม...” (ครู)

โรงเรียนวัดหนองคันมีความพร้อมด้านสภาพแวดล้อม และมีศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำประชาคมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้โรงเรียนและชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ดังคำสนทนากลุ่ม

“...แรก ๆ ที่ภาครัฐเข้ามาช่วยสนับสนุน มองประเด็นปัญหาไม่เหมือนกับชาวบ้าน ทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้ากับชาวบ้าน อีกอย่างหนึ่ง กฎ ระเบียบของรัฐบาลมากมาย ไม่มีความยืดหยุ่น ทำให้ชุมชนไม่อยากให้รัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง ดีที่ได้โรงเรียนเป็นตัวกลางประสานงาน ทำให้เกิดศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นความภูมิใจของชุมชน...” (ผู้นำชุมชน)

“...ศูนย์เครือข่ายการอนุรักษ์ที่ โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดขึ้นจะเป็นที่ ทำประชาคมของคนในชุมชน ทำให้เราพบกันสะดวกสบายยิ่งขึ้นและได้มาแลกเปลี่ยนกันว่า มีมุมมองอะไรบ้างที่เราจะร่วมมือกันได้อีกจะเป็นประโยชน์...” (ประชาชน)

“...ศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นของเราจะไม่ทำตามกระแสหรือทำอย่างฉาบฉวย แต่เราพยายามเก็บข้อมูล ข่าวสาร ที่เป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้ผู้ขาดแคลนข้อมูล ข่าวสาร นำไปประยุกต์ใช้...” (คณะกรรมการสถานศึกษา)

นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่าง ฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เน้นการสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ภายในตำบลจะมีหอกระจายข่าวแยกไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ และมีศูนย์กระจายข่าวอยู่ที่ องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอยู่ใกล้กับโรงเรียน ถ้าโรงเรียนต้องการประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียน หรือการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กจะสะดวกและรวดเร็วมาก...” (องค์การบริหารส่วนตำบล)

โรงเรียนมีการส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชน เช่น สถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การประชาสัมพันธ์ละครชาตรีเท่งตุ๊กส่วนมากจะอาศัยครูและโรงเรียน ประชาสัมพันธ์ให้ เพราะครูมีความรู้ ความสามารถ และเครื่องมือทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์...” (ประชาชน)

“...เราจะมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ในหลายรูปแบบ เช่น การส่งจดหมาย ถึงผู้ปกครอง การชี้แจงข้อเท็จจริง เสียงตามสาย วารสารเผยแพร่ การแจ้งข่าวทางสถานีวิทยุชุมชน เป็นต้น...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดแก้วจะมีบทบาทสำคัญให้งบประมาณ ช่วยเหลือสนับสนุนการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์นักเรียนในเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อแจกจ่ายให้ผู้สนใจและใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน นอกจากนี้ ยังมีการติดต่อสถานีโทรทัศน์ มาทำการถ่ายทำการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ดังคำสนทนากลุ่ม

“...เห็นภาพทางสถานีโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แล้วรู้สึกดีใจและภูมิใจมากที่ถูกหลาน ทำให้ชุมชนมีชื่อเสียง...” (ผู้ปกครอง)

“...เราต้องเปิดชุมชนให้ผู้ที่ยอยู่นอกชุมชนได้รู้ว่าเรามีอะไรดี โดยใช้สื่อทุกรูปแบบ เท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในวงกว้าง ทำให้มีองค์กรต่าง ๆ สนับสนุนและ เข้าร่วมดำเนินการเพิ่มขึ้น...” (ผู้นำชุมชน)

การให้บริการของโรงเรียนวัดหนองคันมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ให้บริการอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบริการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กในงานต่าง ๆ ของชุมชน โรงเรียนจะมีความพร้อมด้านสภาพแวดล้อม และมีศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในโรงเรียน ที่จะใช้ทำประชาคมของคนในชุมชน ทำให้โรงเรียนและชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน โดยใช้รูปแบบหลากหลาย

4.2 การสร้างความร่วมมือ

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก โรงเรียนได้ดำเนินการสร้างความร่วมมือแบบหุ้นส่วนกับทุกฝ่าย มีการจัดประชุม วางแผน ดำเนินการ และประเมินผล ดังคำสนทนากลุ่ม

“...เมื่อปีที่แล้ว ชุมชนของเราได้รับโอกาสให้ไปแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก ที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติ กรุงเทพฯ พวกเราร่วมมือกันอย่างเต็มความสามารถ ขนาดศิลปินแห่งชาติ ยังกล่าวชมเชย...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนจะเป็นไปในลักษณะแบบหุ้นส่วน คือ จะมีการประชุม วางแผนดำเนินการ และประเมินผล เพราะถือว่าทุกคนได้รับผลกระทบทุกคน ไม่ว่าจะเป็นในด้านดีหรือล้มเหลว...” (ผู้นำชุมชน)

โรงเรียนวัดหนองคันมีการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มบุคคลแตกต่างกันไป เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา กลุ่มคณะครู เป็นเจ้าภาพ ชุมชน เป็นเจ้าภาพร่วม กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นเจ้ามือ โดยลักษณะของความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก คณะกรรมการสถานศึกษา กลุ่มคณะครู จะเป็นผู้นำความคิดริเริ่ม มีชุมชนเป็นผู้ร่วมดำเนินการทุกขั้นตอน กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจะให้การสนับสนุนงบประมาณ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนตลอด เพราะมีความเต็มใจ ทุกคนที่มาร่วมทำงานจะรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง โดยความร่วมมือของทุกฝ่าย บางครั้งก็มาเป็นพิธีกร บางครั้งก็มาร่วมสนทนากลุ่มผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หลายครั้งแล้ว...” (ประชาชน)

“...การสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของโรงเรียนและชุมชนมีประโยชน์จริง ๆ ครูและชุมชนมีประสบการณ์และความชำนาญเพิ่มขึ้น เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานใหม่ ๆ อยู่เสมอ เป็นการกระตุ้นการทำงานซึ่งกันและกัน...” (ครู)

การสร้างความร่วมมือ โรงเรียนวัดหนองคันดำเนินการโดยการเปิดโอกาสให้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในลักษณะแบบหุ้นส่วน มีการจัดประชุม วางแผนดำเนินการ และประเมินผลร่วมกัน เพราะถือว่าทุกคนได้รับผลกระทบ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนระหว่าง เจ้าภาพ เจ้าภาพร่วม เจ้ามือ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานใหม่ ๆ อยู่เสมอ

4.3 การอนุรักษ์คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น

โรงเรียนวัดหนองคันอนุรักษ์คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดตระหนัก สำรวจและเข้าใจวัฒนธรรมของตนเอง สามารถเลือกรับวัฒนธรรมอื่นได้อย่างเหมาะสม ดังคำสนทนากลุ่ม

“...เรามีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งมีคุณค่า หากไม่สอนให้เขาใช้สอย สักวันหนึ่งจะหมดไป แต่จะใช้อย่างไร ต้องเกิดจากความตระหนักและเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนได้พยายามมาตลอด...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...หากนักเรียนเข้าใจเพียงวัฒนธรรมของตนเอง ก็จะเหมือนตาบอดคลำช้าง ไม่สามารถพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีทิ้งตุ๊กต๋อไปได้ โรงเรียนวัดหนองคันจะสอนให้เขามีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล ในแง่มุมต่าง ๆ อย่างละเอียด...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...ถามว่าละครชาตรีทิ้งตุ๊กต๋อมีประวัติความเป็นมาอย่างไรและจะอนุรักษ์ไว้ได้อย่างไร หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลง หรือแนวโน้มเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถ้านักเรียนตอบไม่ได้ แสดงว่าชุมชนและโรงเรียนของเรากำลังอ่อนแอ แต่นักเรียนโรงเรียนวัดหนองคันสามารถตอบได้ทุกคน แสดงถึงความรู้ถึงแก่นสารและมีความสุขกับวัฒนธรรมท้องถิ่น...” (ผู้นำชุมชน)

จากการสำรวจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 พบว่าโรงเรียนวัดหนองคันเป็นโรงเรียนแรกของจังหวัดจันทบุรีที่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยเหตุผลหลัก คือ ในอดีตละครชาตรีทิ้งตุ๊กต๋อมีความเจริญรุ่งเรืองมีความสำคัญและทรงคุณค่า และถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวจันทบุรี ปัจจุบันความนิยมลดลงทำให้คณะละครชาตรีทิ้งตุ๊กต๋อทยอยลง และจะสูญหายหากโรงเรียนไม่เข้าร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนี้ไว้ ดังคำสนทนากลุ่ม

“...ดีใจมากที่ได้เห็นการแสดงละครชาตรีทิ้งตุ๊กต๋อเข้ามาอยู่ในโรงเรียน ปีนี้อายุย่าง 82 ปีแล้ว จึงไม่รู้ว่าจะมีโอกาสได้ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของเราอีกหรือไม่ ยอมรับว่าการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นยากมาก ต้องอาศัยโรงเรียนและชุมชนจึงจะทำได้...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...อยากให้ผู้ใหญ่หันมาดูแลเด็กที่ใจรักการแสดงละครชาตรีทิ้งตุ๊กต๋อเพื่อเป็นกำลังใจให้เขารู้และตระหนักว่า พวกเขาต้องสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนี้ไว้เพราะเป็นความต้องการของชุมชน ให้มรดกอันล้ำค่านี้คงอยู่ต่อไป...” (ผู้ปกครอง)

“...ชอบรำเพราะละครชาตรีทิ้งตุ๊กต๋อเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติไทยที่สำคัญนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ตั้งแต่ยังเรียนอยู่ ของเราไม่เหมือนใคร อยากให้โรงเรียนคงรักษาต่อไป...” (นักเรียน)

“...ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โรงเรียนนำมาสอนภายในโรงเรียนทุกคนมีคุณค่า เป็นผู้ที่ได้รับการถนอมจากรุ่นสู่รุ่นในท้องถิ่น รวมทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนมองเห็นความสำคัญ ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถ และมีประสบการณ์ มีความเป็นผู้นำ สามารถชักจูง โน้มน้าวให้บุคคลอื่นเชื่อถือได้รวมทั้งมีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้...” (ผู้นำชุมชน)

ในชุมชนตะกาดเจ้า มีคณะละครชาตรีเท่งตุ๊กเหลือเพียง 1 คณะ คือ คณะจันทาบันเท็งศิลป์ มีนางจันทา ซ่อนสี เป็นเจ้าของคณะ อายุ 82 ปี เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญ ได้รับการยกย่องเป็นภูมิปัญญาไทย รับการถ่ายทอดการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กมาตั้งแต่สมัยยังเด็กจำความไม่ได้ ถ่ายทอดสืบต่อกันมาประมาณช่วงรัชกาลที่ 5 นับว่าเป็นการถ่ายทอดสั่งสมวัฒนธรรมมาช้านาน ปัจจุบันยังคงยึดถือและอนุรักษ์การแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กแบบโบราณไว้ได้ ได้รับการยอมรับทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด แสดงให้เห็นถึงคุณค่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่จนถึงลูกหลาน

นอกจากนี้ นางจันทา ซ่อนสี ได้ถ่ายทอดการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กให้กับลูกหลานและผู้สนใจแล้ว ยังเป็นวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดหนองคัน ด้วยมีเจตจำนงและความมุ่งมั่นที่จะสอนให้กับอนุชนรุ่นหลังหรือผู้สนใจ เพื่อเป็นการสืบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง

นางจันทา ซ่อนสี มีแนวคิดที่ว่า ละครชาตรีเท่งตุ๊ก คือ มวลประสบการณ์ของคนในท้องถิ่น จะส่งผลให้เยาวชนซึ่งเป็นวัยแห่งอนาคต เกิดความรักและความภาคภูมิใจ ในฐานะพลเมืองของท้องถิ่น ครุ่นใจไปพัฒนาสู่กระบวนการเรียนรู้ นำฐานความรู้และความคิด ไปสู่การผลักดันกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อสังคม

ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น นางจันทา ซ่อนสี ได้ร่วมกับพระครูวิมลธรรมพิทักษ์ (มหาอำนาจ) เจ้าอาวาสวัดหนองคัน และคณะครู โรงเรียนวัดหนองคันในขณะนั้น ดำเนินการถ่ายทอดศิลปะการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กอย่างเป็นรูปแบบ โดยเริ่มครั้งแรกจะใช้ศาลาการเปรียญของวัดหนองคันเป็นที่ฝึกหัดและขยายเข้าไปสู่โรงเรียน โรงเรียนได้บูรณาการเข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษาในเวลาต่อมา ดังคำสนทนากลุ่ม

“...การเข้ามาเป็นวิทยากรสอนละครชาตรีเท่งตุ๊กในระยะแรก ทุกคนจะทำด้วยใจ ในระยะหลังรัฐให้งบประมาณมาบ้าง แต่ก็ไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ชุมชนก็เข้าร่วมด้วย ให้พออยู่ได้เท่านั้น ที่เราทำร่วมกันมาจนทุกวันนี้ เพราะใจรักจริง ๆ...” (ผู้นำชุมชน)

“...สอนละครชาตรีมาแล้วเกือบ 50 ปี ตั้งแต่ยังสาว ลูกศิษย์ลูกหามากมาย เห็นเขาไปได้ดีก็ภูมิใจที่สร้างคนให้เป็นคนดีได้ ยังนึกเสมอว่าสร้างคนดี ดีกว่าสร้างเจ็ดยี่เจ็ดชั้นเสียอีก เลยพยายามทำมาจนทุกวันนี้ เพราะเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์วัฒนธรรม...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

หาก นางจันทา ซ่อนสี เสียชีวิต อาจทำให้การอนุรักษ์ละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะขาดการสร้างเสริมภูมิปัญญาเข้ามาทดแทน โดยการหาผู้มีคุณสมบัติคุณลักษณะที่จะมาเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ดังคำสนทนากลุ่ม

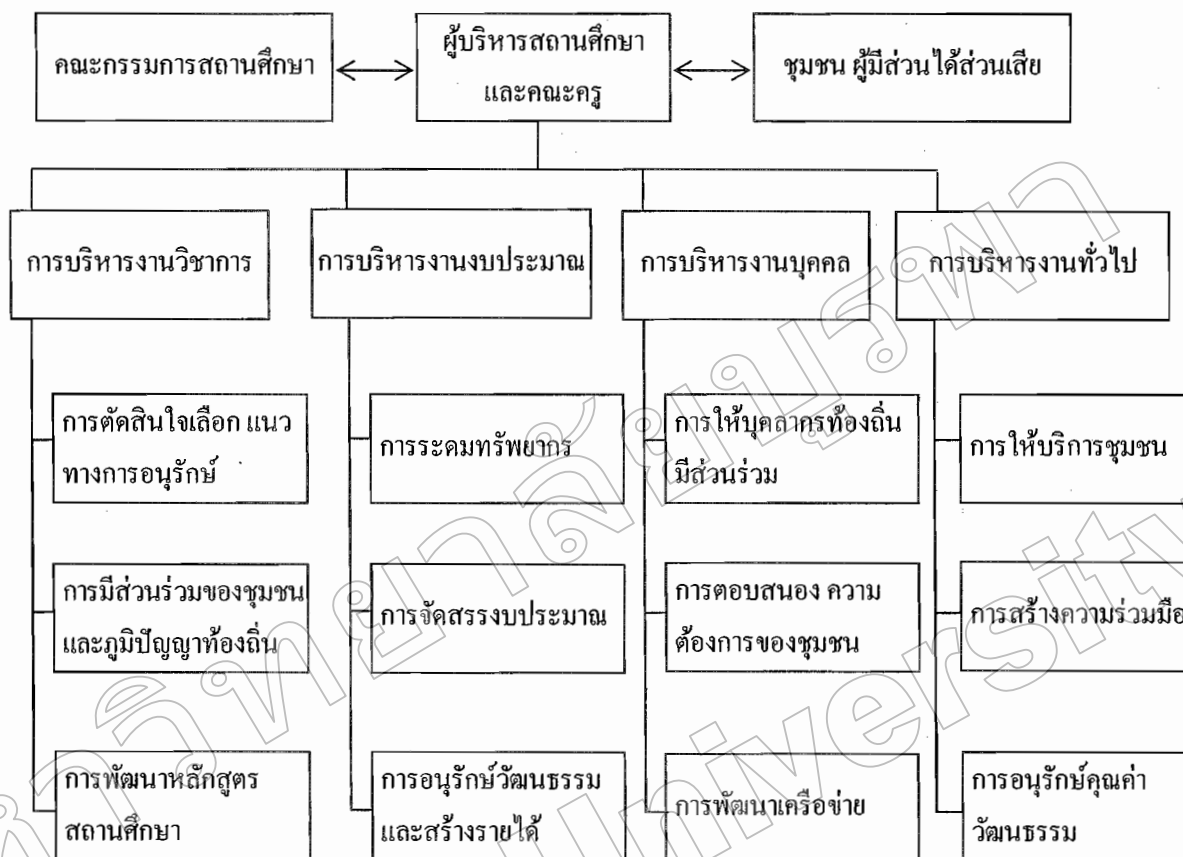
“...คุณลักษณะที่จะมาเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นพอจะมีบ้าง ถ้าทุกฝ่ายช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมอย่างทุกวันนี้ อย่าทำเหมือนของเด็กเล่น นี่จะทำก็ทำ นี่จะทิ้งขว้างก็ทิ้งโดยไม่เหลียวแล จะทำให้ขาดผู้สืบทอดละครชาตรีในที่สุด...” (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)

“...การส่งเสริม สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ต่อยอดทางวัฒนธรรมได้นั้น ไม่จำเป็นต้องอ้างอิงหลักการ ทฤษฎี เสมอไป ที่ทำกันทุกวันนี้ เพราะชุมชนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีการติดตามอย่างใกล้ชิดและขยายให้กว้างออกไป...” (ผู้นำชุมชน)

โรงเรียนวัดหนองคันอนุรักษณ์คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดตระหนัก สำรวจและเข้าใจวัฒนธรรมของตนเอง สามารถเลือกรับวัฒนธรรมอื่นได้อย่างเหมาะสม และยังคงรักษาคุณค่าดั้งเดิมวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนวัดหนองคัน มีการดำเนินงานด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ด้วย การให้บริการชุมชน ในเรื่องของกิจกรรมชุมชน อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบริการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊กในงานต่าง ๆ มีศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นในโรงเรียนเป็นที่ทำประชาคมของคนในหมู่บ้าน มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจทั้งภายในโรงเรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย นอกจากนี้ โรงเรียนวัดหนองคันยังดำเนินการ โดยเปิด โอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมแบบหุ้นส่วน คือ มีการประชุมวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลร่วมกัน ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ และมีการอนุรักษ์คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมสนับสนุน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาประสบการณ์การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊กของโรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี เมื่อสังเคราะห์แล้ว ได้ข้อสรุปดังแสดงให้เห็นตามภาพที่ 12 ดังนี้



ภาพที่ 12 แผนภาพการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของโรงเรียน
วัดหนองคัน

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้
โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจากวรรณกรรมและผลการศึกษาประสบการณ์
ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญ ๆ
ได้ดังนี้

สถานการณ์ของโรงเรียนวัดหนองคัน

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันตั้งแต่การปฏิรูปการศึกษา ครั้งที่ 1 พุทธศักราช
2543 นับจนถึงปัจจุบันเวลาล่วงเลยมาแล้ว 14 ปี การจัดการศึกษาของไทยยัง “ช้า” อยู่กับที่
ไม่เปลี่ยนแปลง จะเห็นได้จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของไทยในโครงการ Program for
International Student Assessment และผลการประเมินภายในประเทศของประเทศไทย เช่น

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (National Test: NT) และการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระดับท้องถิ่น (Local Assessment System: LAS) ตกต่ำมาโดยตลอด (สกศ., 2553, หน้า 9-11) ความรู้ที่เด็กได้ในปัจจุบันไม่แตกต่างจากเมื่อ 14 ปีก่อน มุ่งสอนวิชาการแต่ยังไม่สามารถปลูกฝังรักการเรียนรู้ ทำให้แบบเรียนและเนื้อหา มีความคล้ายคลึงกันในอดีตหรืออาจจะคัดลอกเพียงบางส่วน โดยอ้างว่าจะทำให้เด็กเครียดและ รับเนื้อหามากเกินไป ซึ่งไม่ได้สร้างสรรค์เนื้อหาแบบใหม่ที่ต้องการให้นักเรียนพิสูจน์ แสวงหา และเรียนรู้ โรงเรียนยังคงใช้วิธีการเดิม ๆ คือ จัดการเรียนการสอนแบบท่องจำ (Feeding of Knowledge) ทำคะแนนให้มาก ลอกเลียนมาจากตะวันตก ทำทุกอย่างเพื่อที่จะให้รับประโยชน์จากการเชื่อฟังผู้มีอำนาจระดับสูง มากกว่าที่จะทำเพื่อเด็กและเพื่อชุมชน ละเลยการพัฒนาเชิงสังคม รวมถึงการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ ทำให้จุดมุ่งหมายการศึกษา มุ่งให้ “เด็กดี เด็กเก่ง มีความสุข” จึงยังไม่สำเร็จเท่าที่ควรส่งผลให้เด็กไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่สามารถสร้างสรรค์และเป็นอนาคตของชาติได้อย่างแท้จริง เกิดปัญหาเกี่ยวกับเด็กซ้ำซาก เช่น การออกกลางคัน ปัญหาสังคม เด็กติดเกมส์ เป็นต้น เกิดจากแนวคิดของทุนนิยมที่มุ่งแข่งขันได้แพร่กระจาย โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญ ในการคัดเลือก การตีความหมายของคนว่า เป็นกระบวนการเพิ่มผลผลิตและการบริโภคนิยม ส่งผลให้ผู้คนต่างมุ่งแข่งขัน อีกทั้ง สื่อต่าง ๆ มุ่งนำเสนอ ดารา ภาพยนตร์ เนื้อหาที่แฝงด้วยวัตถุนิยม รวมถึงค่านิยมไม่เหมาะสม พรรคการเมืองจึงหยิบปัญหานี้มาเป็นนโยบายการเมืองโดยตลอด แต่หากขาดความต่อเนื่องของ ผู้บริหารการศึกษาในระดับชาติลงมาถึงผู้ปฏิบัติ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การเปลี่ยนรัฐบาล การเปลี่ยนรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการหรือแม้กระทั่ง การเปลี่ยนตัวผู้บริหารสถานศึกษา (นคร แสงนิล, 2552, หน้า 280) สิ่งที่เห็นในเวลานี้ได้ชัดเจน จะอยู่ในรูปแบบนโยบายประชานิยม บางโรงเรียนหวังพึ่งพึ่งจากรัฐ ขาดหลักการบริหารที่ดีและหลักการพึ่งตนเอง ทำให้เห็นได้ว่า นโยบายทางการศึกษายังไม่สอดคล้องกับนโยบายการเมืองเท่าที่ควร และเป็นปัญหาด้านประสิทธิภาพ การบริหารการศึกษาค่อนข้างมาก

อนึ่ง การให้ความสำคัญเทคโนโลยียังมีช่องว่างของการใช้งบประมาณร่วมด้วย โดยบางครั้งรัฐจะจัดงบประมาณในส่วนที่สถานศึกษาจำเป็นต้องใช้ เช่น การจ้างครูภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ของโรงเรียน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างโรงเรียนในการระดมทรัพยากร และช่องว่างระหว่างเด็กในเมืองและเด็กชนบท การเร่งการศึกษาทางด้านเทคโนโลยีให้ทัดเทียมกับประเทศเพื่อนบ้านที่จะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น การจัดให้มีระบบการศึกษาอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Learning Initiative) ไซเบอร์โฮม (Cyber Home) เครือข่ายไร้สายความเร็วสูง (Broadband Wireless Access, BWA, WiFi) คอมพิวเตอร์แบบพกพาขนาดเล็ก (One Table PC per Child) โทรทัศน์เพื่อการศึกษา เป็นต้น อาจเป็นสาเหตุทำให้เด็กสับสนกับเนื้อหาของการ

ตนเอง อัตลักษณ์ของชุมชนกำลังจะเลือนหาย คุณธรรมและจริยธรรม กระบวนการขัดเกลาทางสังคมกำลังสูญสิ้นไป ซึ่งเป็นผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชนอย่างเห็นได้ชัดข้อพึงระวัง ในการจัดการศึกษา คือ คุณภาพการจัดการศึกษาและอาจนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ หลอกลวง (กณารักษ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548, หน้า 75)

สำหรับทางด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการกระตุ้นทางเศรษฐกิจของรัฐบาล ทำให้ผู้ว่างงานลดน้อยลง มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น และนโยบายการเปิดการค้าเสรี จะส่งผลให้สถานศึกษามีการแข่งขัน เกิดการศึกษาเชิงพาณิชย์มากขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องกลับมาทบทวนระบบการศึกษาของไทย และต้องการยกระดับมาตรฐานของโรงเรียนให้อยู่ในระดับสากล โดยเน้นเรื่องคุณภาพการศึกษาและจัดการศึกษาที่ตอบสนองผู้ประกอบการหรือตลาดแรงงานมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันอาจจะเกิดผลเชิงลบตามมาทำให้เยาวชนหนุ่มสาวยุคใหม่ห่างไกลจากสังคมชนบท ปลดปล่อยให้ผู้สูงอายุเพียงลำพังมากขึ้นหรืออาจจะทิ้งถิ่นฐานเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองมากยิ่งขึ้น

ถึงแม้ในปัจจุบันความเหลื่อมล้ำทางด้านสังคมจะลดน้อยลงจากเงินอุดหนุนจากรัฐ เช่น นโยบายเรียนดีอย่างมีคุณภาพ การให้เงินอุดหนุนเพิ่มเติมกับโรงเรียนขนาดเล็กก็ตาม แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านเทคโนโลยี และปัญหาการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติจะรุนแรงเพิ่มขึ้น เช่น ปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นโลกส่วนตัว ปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม และการลอกเลียนวัฒนธรรมต่างชาติ เป็นต้น จะทำให้เกิดช่องว่างด้านคุณภาพในการจัดการศึกษา (สกส., 2550, หน้า 68-89)

ชุมชนตะกาดเจ้า และโรงเรียนวัดหนองคันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดกระบวนการคิดร่วมกันในการแก้ปัญหาเพื่อความอยู่รอด มุ่งเน้นประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียน และคุณภาพการศึกษา เป็นแรงผลักดันให้เกิดภูมิคุ้มกัน โดยมีแนวทางการดำเนินงานตามสถานการณ์ภายนอกโรงเรียน ดังนี้

แนวทางการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจของชุมชนและโรงเรียนวัดหนองคันที่สำคัญที่ค้นพบได้ คือ การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นแหล่งส่งเสริมให้ชุมชน เยาวชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีช่องทางแสดงออกและสามารถสร้างรายได้ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการต่อยอดให้วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ดังนั้น ภาครัฐและภาคเอกชนจึงควรส่งเสริม สนับสนุนเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน วิถีชีวิต ทัศนคติ การดำรงชีวิตของชุมชนตะกาดเจ้า มุ่งเน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน อันเป็นแนวทางที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์มาในอดีต ไม่หวังพึ่งพิงอำนาจรัฐ สิ่งนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันต่อภาวะความเปลี่ยนแปลงใน

ยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและส่งเสริมทักษะความสามารถให้คนในชุมชนบริหารตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังพบว่า แนวโน้มของคณะละครชาติรันทงศ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจเริ่มดีขึ้น จากการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลส่งผลให้มีการว่าจ้างคณะละครชาติรันทงศ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นรับเป็นวิทยากรท้องถิ่นให้กับโรงเรียนอื่นเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อความคิดสร้างสรรค์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการต่อยอดวัฒนธรรม

แนวทางการดำเนินงานด้านการเมือง

กลไกการทำงานของภาครัฐ ในการกระจายอำนาจและการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นยังขาดความจริงจัง บางครั้งในลักษณะไฟไหม้ฟาง ขาดความต่อเนื่อง ดังนั้น โรงเรียนวัดหนองคันจึงใช้การบริหารจัดการศึกษาแนวทางใหม่อาศัยความร่วมมือจากชุมชน สถาบัน องค์กรที่สำคัญ ในลักษณะการจัดการ 4 ฝ่าย คือ โรงเรียน ชุมชน ภาคเอกชน และเครือข่ายชุมชนหรือผู้ประกอบการ โดยการทำประชาคมขอความคิดเห็นจากผู้ร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ

อนึ่ง การพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพของชุมชนตะกาดเจ้าเป็นการพัฒนาสังคมและชุมชนพร้อมทั้งสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมให้คนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง สร้างจิตสาธารณะแบบรับใช้สังคม ทำให้เกิดบรรทัดฐานทางสังคม ลดผลกระทบจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติได้ ป้องกันไม่ให้เยาวชนลุ่มหลงไปตามกระแสจนละเลยวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ การพัฒนาเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ทำให้สามารถเฝ้าติดตามกระแสวัฒนธรรมอื่น เห็นถึงความแตกต่าง และการยอมรับความแตกต่าง และใช้ความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ จุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างการรับรู้ให้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ได้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาติรันทงศ์ และให้การสนับสนุนการแสดงในที่ต่าง ๆ และสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนเพิ่มขึ้น

แนวทางการดำเนินงานด้านสังคม

โรงเรียนวัดหนองคันมีการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน โดยใช้แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นช่องทางลดช่องว่างระหว่างเยาวชนในเมืองและชนบท เนื่องจากเยาวชนในชุมชนจะได้รับการส่งเสริมความรู้แล้วยังสามารถเข้าถึงแหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ใหญ่และเยาวชน ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นและพื้นที่ทางวัฒนธรรม เกิดกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถดึงดูดความสนใจของเยาวชนได้

หลักการหนึ่งที่นาสนใจของชุมชนตะกาดเจ้า คือ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ส่งเสริมให้เยาวชนประพฤติดี อันจะนำไปสู่การสร้างคามผูกพันกันชุมชน และสร้างความภาคภูมิใจ

ในวัฒนธรรมท้องถิ่น แสดงออกถึงการสร้างคุณค่าวัฒนธรรมและทำให้เยาวชนในชุมชนเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพของประเทศชาติสืบไป

แนวทางการดำเนินงานด้านเทคโนโลยี

โรงเรียนวัดหนองคันให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน มีการลงทุนทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ฉาก แสง สี เสียง ที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีเท่งตุ๊ก และการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์นำไปสู่การต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่น เน้นการใช้อย่างแท้จริง สะดวก ทัวถึง เช่น การใช้เทคโนโลยีผ่านเว็บไซต์ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

แนวทางการดำเนินงานด้านการบริหารการศึกษา

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น วิสัยทัศน์และการบริหารงานของโรงเรียนวัดหนองคัน โดยใช้การบริหารการศึกษา 4 M's ได้แก่ 1) ระบบการบริหารการศึกษา (Management) 2) ทรัพยากรมนุษย์ (Man Power) 3) งบประมาณ (Money) และ 4) วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษา (Materials) และระบบสังคมในโรงเรียน (Olsen, 1986, pp. 227-232) มาประยุกต์ใช้ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การบริหารการศึกษา	สาระสำคัญ	สถานการณ์		แนวทางการดำเนินงาน
		ไม่ ถดถอย เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลง ดีขึ้น	
1. ระบบบริหาร การศึกษา (Management)	1. การสร้างการรับรู้		✓	ใช้การบริหารที่เน้น
	2. การบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน		✓	การมีส่วนร่วม
	3. การพัฒนาเครือข่าย		✓	สร้างทางเลือกหลากหลาย
				ในการบริหารการศึกษา
				สร้างความสัมพันธ์
				เชิงเครือข่าย ส่งเสริม
				การยอมรับความแตกต่าง
				โดยการทำประชาคม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

การบริหารการศึกษา	สาระสำคัญ	สถานการณ์		แนวทางการดำเนินงาน
		ถดถอย	ไม่เปลี่ยนแปลง	
			เปลี่ยนแปลงดีขึ้น	
2. ทรัพยากรมนุษย์ (Man Power)	1. สร้างความตระหนัก สำรวจและเข้าใจ อัตลักษณ์ของตนเอง		✓	เชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อ และทัศนคติ พัฒนาครูและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลากหลาย
	2. การพัฒนาครูและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น		✓	รูปแบบ ปรับปรุงหลักสูตร
	3. ส่งเสริมกระบวนการ		✓	สถานศึกษา ส่งเสริม
	4. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภายในและภายนอก โรงเรียน		✓	กระบวนการถ่ายทอด วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กัน ระหว่างบ้านและโรงเรียน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความคิด สร้างสรรค์
3. งบประมาณ (Money)	1. การระดมทรัพยากร	✓		รัฐและเอกชนร่วมกันจัดสรร
	2. การจัดหารายได้ เพื่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง	✓		งบประมาณเพื่อการอนุรักษ์ และต่อยอดวัฒนธรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมการออม และสร้างรายได้ให้พึ่งตนเอง ได้ บูรณาการโครงการ และ ใช้วิธีหลากหลายในการระดม ทรัพยากร
4. วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวก ความสะอาด (Materials)	1. การให้บริการชุมชน		✓	ปรับปรุงโครงสร้าง
	2. การประชาสัมพันธ์		✓	การบริหารงานของโรงเรียน ให้มีความสอดคล้องกับ
	3. การสร้างพื้นที่ ทางวัฒนธรรม		✓	วิสัยทัศน์ของชุมชนและ โรงเรียน พัฒนาช่องทาง การสื่อสาร การเข้าถึง
	4. การเข้าถึงเทคโนโลยี	✓		เทคโนโลยีด้วยวิธีการใหม่ ๆ
	5. การพัฒนาระบบ ข้อมูลสารสนเทศ	✓		และจัดให้มีศูนย์วัฒนธรรม ท้องถิ่นในโรงเรียน บริการ ข้อมูลสารสนเทศ

สรุปได้ว่า โรงเรียนวัดหนองคันมีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ภายนอกโรงเรียนด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ภายในโรงเรียน มีการเปลี่ยนแปลงด้านระบบบริหารการศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรมนุษย์ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวก ส่วนการบริหารงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด และมีข้อสังเกตว่า จากการวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน แม้ว่าการศึกษาของไทยจะยังไม่เปลี่ยนแปลง แต่ผู้เข้าร่วมสัมมนากลุ่มมีความคิดเห็นว่า สถานการณ์ภายในโรงเรียนวัดหนองคันมีการเปลี่ยนแปลงทุกด้านไปในทางดีขึ้น และทำให้ระบบสังคมภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ยึดหลักการกระจายอำนาจและการให้ประชาชนและสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อมุ่งให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ สนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด แนวทางดังกล่าวเป็นหลักสำคัญของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

จากการวิเคราะห์ พบว่า โรงเรียนวัดหนองคันยึดหลักการสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ได้แก่ หลักการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษา หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจให้ประชาชน หลักการบริหารตนเอง และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล โดยให้ความสำคัญ หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด มีการเตรียมทรัพยากรในการบริหารงาน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหาร งานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป พบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. การส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-based Society) โดยอาศัยวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และพื้นฐานวัฒนธรรมองค์กร ดังนี้

- 1.1 การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนวัดหนองคัน มีการปรับหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน บริบทของท้องถิ่น และความต้องการของชุมชน กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ให้นักเรียนเป็นคนกล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน มีข้อเสนอแนะเนื้อหาสาระวิชาความรู้แต่เพียงอย่างเดียว มีกระบวนการจัดกลาทางสังคม เพื่อใช้ในการกำกับการใช้ประโยชน์จากกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ไม่เบียดบังผู้อื่น หารายได้โดยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง ซึ่งในยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันกลับลดน้อยถอยลง บนความเจริญทางวัตถุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งประกอบด้วย

1.1.1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของ กระแสโลกาภิวัตน์ บนวิถีชีวิต ความเชื่อ ทศนคติ ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม ที่ทำให้ละคร ชาติเร่ห่งตุ่กอยู่รอดมาได้จนทุกวันนี้

1.1.2 การเรียนรู้ระหว่างวัย เป็นการเรียนรู้ระหว่างผู้ใหญ่และเยาวชนอันจะ ก่อให้เกิดความสนใจร่วมกันและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัยจากการเปิดพื้นที่ทาง วัฒนธรรม

1.1.3 การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จากประสบการณ์ของครุภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการถ่ายทอดระหว่างรุ่นสู่รุ่นที่สั่งสมมาแต่อดีต

1.1.4 การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ คือ ทำให้ดู รู้จากการทำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและฝึกฝนนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

1.2 พื้นฐานวัฒนธรรมองค์กร พบว่า โรงเรียนวัดหนองคันมีการพัฒนาให้ครูและ นักเรียนเข้าถึงพื้นฐานวัฒนธรรมองค์กร ดังนี้

1.2.1 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การสร้าง แหล่งเรียนรู้ทุกสาระวิชาการเรียนรู้ การพัฒนาศูนย์เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อ การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และเป็นแหล่งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ทำให้สะดวกและรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ

1.2.2 การพัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบเช่นนี้ โรงเรียนวัดหนองคัน มุ่งให้การบริหารจัดการเบ็ดเสร็จที่สถานศึกษา เปิดกว้างให้เกิดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ อิสระ คล่องตัว สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ด้วยวิธีการอันหลากหลาย เช่น การ พบปะพูดคุย การทำประชาคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น ทำให้โรงเรียนสามารถบริหารตนเองได้

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จะเห็นได้ว่า การกระจายอำนาจของรัฐเป็นการสร้างแนวทางการปฏิบัตินาชาการที่มี จุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจรัฐ ประสิทธิภาพและ เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจรัฐ ตอบสนองความต้องการของประชาชน และต้องการให้ผู้เกี่ยวข้อง ทุกระดับสามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม โรงเรียนวัดหนองคัน จึงเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแบบชุมชนมีบทบาทหลัก สร้างวิสัยทัศน์ ร่วม อาศัยการตัดสินใจร่วมกับชุมชน สร้างทางเลือกที่หลากหลายในการบริหารงานโรงเรียน มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และใช้โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจ เกิดการรักถิ่นและเป็นฐานของการพัฒนาสังคมได้คั้งจนประสบความสำเร็จ ในการบริหารงานของโรงเรียน ซึ่งเกิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

2.1 ผู้บริหาร

ผู้บริหารเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของโรงเรียนวัดหนองคัน เป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง และมีความเชื่อว่า นักเรียนมีความสำคัญเป็นอันดับแรก ทำให้ผลิตด้านคุณภาพของการศึกษา เกิดขึ้น การบริหาร ไม่นั่นตัวบุคคล จะเน้นที่วัตถุประสงค์ และความสำเร็จของผลงานเป็นหลัก ให้ความสำคัญแก่ครูและชุมชนตามบทบาทหน้าที่และการทำงานในลักษณะปรึกษาหารือและ ร่วมกันทำงาน ทำให้การบริหารงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จมีผลงาน ให้เห็นอย่างเด่นชัด

2.2 ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ทำให้มีความผูกพันในหน้าที่ครู มีความมุ่งมั่นในการให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเอง มีความสามารถในการสอน หลายรูปแบบ สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทของชุมชนที่กำลังเผชิญอยู่ มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สร้างเครือข่ายวัฒนธรรม ทำให้โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3 คณะกรรมการสถานศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นองค์กรบุคคลที่มีความสำคัญ มีคุณูปการต่อ การบริหารงานของโรงเรียนวัดหนองคันเป็นอย่างมาก การประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษา แต่ละครั้งจะให้แนวคิดในการแก้ไขปัญหาและมีให้แนวปฏิบัติด้วยดีมาตลอด เช่น การระดม ทรัพยากรเพื่อการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสร้างรายได้ จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นพิเศษ

2.4 ผู้ปกครองและชุมชน

ผู้ปกครองและชุมชนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินงานของ โรงเรียน กำหนดวิสัยทัศน์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทำให้นักเรียนของโรงเรียน วัดหนองคัน มีพฤติกรรมดีและเป็นผลบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้ปกครองมีแรงจูงใจ ปรับปรุงการศึกษาของบุตรหลานของตนเองผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก ทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

จากการวิเคราะห์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนวัดหนองคัน พบประเด็นสำคัญ และแนวทางการดำเนินงาน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สรุปสาระสำคัญการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การใช้โรงเรียนเป็นฐาน	สาระสำคัญ	แนวทางการดำเนินงาน
1. การส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้	1. การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ 2. การพัฒนาพื้นฐานวัฒนธรรมองค์กร	การเรียนรู้ในระบบ - เน้นการปรับหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน บริบทของท้องถิ่น และความต้องการของชุมชน กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล - ให้นักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน การเรียนรู้นอกระบบ - การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ระหว่างวัย การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	1. การตัดสินใจเลือกแนวทางการบริหารงานโรงเรียน 2. การระดมทรัพยากร 3. ใช้โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น	- จัดการศึกษาแบบชุมชนมีบทบาทหลัก - การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน เช่น ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า โรงเรียนวัดหนองคันมีการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มุ่งเน้นประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ดังจะเห็นได้จากการส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย และหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 69 และมาตรา 64 แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ ทั้งที่เป็นบุคคล ครอบครัว และชุมชน ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่งผลให้โรงเรียนวัดหนองคัน ต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยใช้การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ละครชาตรีเท่งตุ๊ก เครื่องมือที่จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ตรงตาม ความต้องการ และพบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. กระบวนการค้นหาอัตลักษณ์ของโรงเรียนและชุมชน

กระบวนการค้นหาอัตลักษณ์ของโรงเรียนและชุมชน เกิดจากตระหนักถึงปัญหาชุมชน และปัญหาการสูญเสียทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์วัฒนธรรม เริ่มค้นหาอัตลักษณ์ของโรงเรียนและชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรากฐานที่เข้มแข็งให้กับ ชุมชน และสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น โรงเรียนวัดหนองคันและชุมชนตะกาดเจ้า มีศิลปะ ประเพณีหลายอย่าง แต่ที่สำคัญมีประวัติศาสตร์ ประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน มีความเชื่อมโยงกับโรงเรียนและวิถีชีวิตของชุมชนมากที่สุด คือ ละครชาตรีเท่งตุ๊ก จึงตัดสินใจเลือก แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรีเท่งตุ๊กเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและโรงเรียนผ่านการทำ ประชาคม ส่งผลให้คนในท้องถิ่นรู้จักรากเหง้าของตนเอง เกิดความรักและหวงแหน และภูมิใจ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น คำนึงงานอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และต่อยอดวัฒนธรรม ให้เกิด ความสมดุลและยั่งยืน

2. มีกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

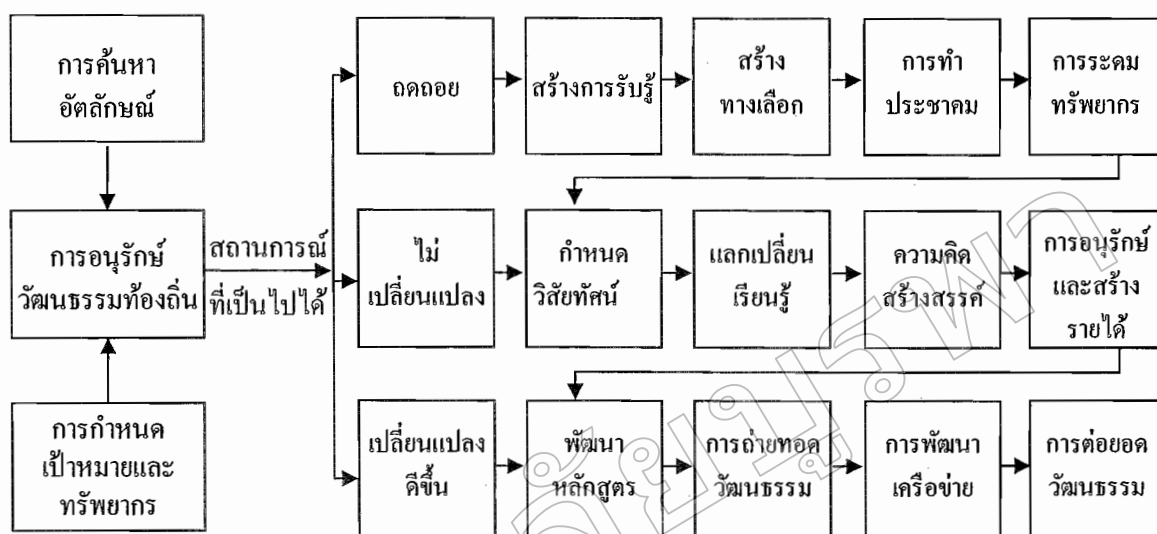
กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของโรงเรียนวัดหนองคันและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้กระบวนการถ่ายทอดด้วยวิธีทำให้ดูและให้ทำตามจนสามารถทำเองเป็น จากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง สร้างการเรียนรู้ ขจัดข้อปัญหาในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเดิมจะถ่ายทอดให้กับลูกหลาน ของเจ้าของคณะละครชาตรีเท่งตุ๊กเท่านั้น ต่อมามีการเผยแพร่ถ่ายทอดสู่โรงเรียน มีการยืดหยุ่น สอนให้กับนักเรียนแต่ยังคงยึดกระบวนการถ่ายทอด ระเบียบแบบแผน และคุณค่าวัฒนธรรม ท้องถิ่นดั้งเดิมไว้อย่างครบถ้วน โดยโรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้นักเรียนทุกคนได้ เรียนรู้ทุกระดับชั้น บูรณาการการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นทุกสาระการเรียนรู้ และสร้างเครือข่าย วัฒนธรรม อาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นถึงคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียน และมีการสร้างรายได้ เพื่อช่วยเหลือกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ละครชาตรีเท่งตุ๊กและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถอยู่รอด พึ่งตนเองได้

3. การต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่น

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ผ่านมามีอยู่บนพื้นฐานความคิดทางวัฒนธรรมแบบหยุดนิ่งและตายตัว ทำให้มองการพัฒนาไปในทางเดียวกันหมด ซึ่งผิดกับข้อเท็จจริง อีกทั้งยังแสดงความครอบงำอยู่เต็มเปี่ยม จำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีทัศน์ ด้วยการหันมามองหามิติวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวและมีชีวิตแทนที่อย่างเป็นระบบ การที่คนในชุมชนเปิดกว้างทางวัฒนธรรมวัฒนธรรมอื่นซึ่งไหลเวียนเข้ามาได้ง่าย อาจส่งผลต่อการสูญเสียวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น ชุมชนและโรงเรียนต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คิดอย่างสร้างสรรค์ จะทำให้เกิดภูมิคุ้มกันได้ดี โรงเรียนวัดหนองคันและชุมชนตะกาดเจ้าจึงมีการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพเกิดผลสำเร็จสูงสุด คือ ให้เยาวชนรุ่นใหม่มีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถต่อยอดวัฒนธรรมได้ โดยการรักษาคูณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม พยายามในการต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองมากกว่าการรับวัฒนธรรมภายนอก และมีการเตรียมความพร้อมทรัพยากรการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นต้องค้นหาลักษณะของชุมชนและโรงเรียน และการกำหนดเป้าหมายและทรัพยากรการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จากนั้นจึงเริ่มดำเนินการ การดำเนินการที่เสนอเป็นปัจจัยพื้นฐานสาระสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องมีความชัดเจนเป็นรูปธรรม จึงจะประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่า การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ และหลักการในการพัฒนารูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในลักษณะต่าง ๆ 3 รูปแบบ คือ สถานการณ์ถดถอย สถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงดีขึ้น โดยมีรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้



ภาพที่ 13 รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำมาจัดสนทนากลุ่ม ศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในตอนต้นปี 1 และการวิเคราะห์สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์เพื่อหารูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของโรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี จะได้รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นข้างต้น โดยมีรายละเอียดที่อธิบายรูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อใช้ในการเรียนรู้พื้นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การบริหารงานโดยใช้โรงเรียน เป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่น	สถานการณ์		กลยุทธ์		หลักการพัฒนารูปแบบ		
	หยุดยั้ง เปลี่ยนแปลง	ไม่ ดีขึ้น	จัดจุดอ่อน จัดอุปสรรค	เสริมจุดแข็ง เสริมโอกาส	ปรับปรุงวิธีการ ข้อมูล	กระบวนการที่ บุคคลจัดระบบ และการปฏิบัติ	การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ที่สังเกตได้
การบริหารงานวิชาการ	✓		✓ (หน้า 114)	✓ (หน้า 104)			
การสร้างทางเลือก	✓		✓ (หน้า 139)	✓ (หน้า 116)		✓ (หน้า 135)	
การกำหนดวิสัยทัศน์		✓		✓ (หน้า 115)		✓ (หน้า 105)	
การพัฒนาหลักสูตร		✓					✓ (หน้า 142)
กระบวนการถ่ายทอด ทางวัฒนธรรม							
การบริหารงานงบประมาณ							
การระดมทรัพยากร	✓		✓ (หน้า 117)	✓ (หน้า 120)	✓ (หน้า 109)	✓ (หน้า 134)	
การอนุรักษ์และสร้างรายได้		✓					
การบริหารงานบุคคล	✓		✓ (หน้า 122)	✓ (หน้า 127)	✓ (หน้า 110)		
การสร้างการรับรู้					✓ (หน้า 138)		
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	✓						✓ (หน้า 108)
การสร้างเครือข่าย		✓		✓ (หน้า 124)			
การบริหารงานทั่วไป	✓		✓ (หน้า 125)				
การทำประชาคม		✓				✓ (หน้า 134)	
ความคิดสร้างสรรค์			✓ (หน้า 123)			✓ (หน้า 111)	
การต่อยอดวัฒนธรรม		✓		✓ (หน้า 143)			✓ (หน้า 111)

หมายเหตุ หน้า... หมายถึง หมายเลขหน้าของงานวิจัยที่แสดงข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่นำเสนอในตาราง

ตอนที่ 3 ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี

ผลการนำรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี และข้อเสนอแนะ

จากการนำรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบ พิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี พร้อมให้ข้อเสนอแนะ รายละเอียด ดังนี้

1. การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนและ โรงเรียน จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ และให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนและ โรงเรียน เกิดจากการตระหนักถึงปัญหาของชุมชน และปัญหาการสูญเสียวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...โรงเรียนและชุมชนอยู่ด้วยกัน ต้องร่วมกันค้นหาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและต้องสื่อสารให้คนในชุมชนเข้าใจถึงคุณค่า จะเป็นพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมได้...” (ผู้มีประสบการณ์ ด้านวัฒนธรรม)

“...การค้นหาอัตลักษณ์ช่วยให้ชุมชนสามารถประเมินศักยภาพ จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาส กระบวนการนี้จะช่วยให้ชุมชนรู้จักรากเหง้าของตนเอง...” (ผู้มีประสบการณ์ ด้านการศึกษา)

ดังนั้น การค้นหาอัตลักษณ์ของโรงเรียนและชุมชนเป็นกระบวนการช่วยให้คนในชุมชน รู้จักรากเหง้าของตนเอง เกิดความรัก ความหวงแหน อยากที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหาย เป็นจุดเริ่มต้นของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การสื่อสารให้คนในชุมชนได้ ตระหนักและเข้าใจถึงคุณค่า จะเป็นพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมได้

2. การกำหนดเป้าหมายและทรัพยากรการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ และให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

การกำหนดเป้าหมายและทรัพยากรการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อให้การบริหารงาน มีประสิทธิภาพ เกิดผลสำเร็จสูงสุด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การกำหนดเป้าหมายเป็นการมองถึงผลผลิตที่จะเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้น และระยะยาว ทำให้โรงเรียนต้องมีการวางแผน ดำเนินการและประเมินผล...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...ทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน แต่ละโรงเรียนมีทรัพยากรที่แตกต่างกัน ข้อสำคัญคือ ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าที่สุด...”
(ผู้บริหารการศึกษา)

“...การกำหนดเป้าหมายและทรัพยากร หากโรงเรียนทำได้ ถือว่าเป็นความสำเร็จขั้นแรกแล้ว...” (ผู้นำชุมชน)

การกำหนดเป้าหมายและทรัพยากรการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การใช้ทรัพยากรต้องให้เกิดประโยชน์สูงสุด และคุ้มค่าที่สุด

3. การบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การบริหารงานวิชาการ จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ และให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1.1 การสร้างทางเลือกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น คือ ต้องเกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงเรียนที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเอาไว้ ซึ่งในปัจจุบันจะลดความนิยมลงไปและกำลังสูญหายไปตามกาลเวลา ชุมชนและโรงเรียนต้องแสวงหาวิธีการเพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความปรองดอง และสร้างทางเลือกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ยั่งยืน ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การบริหารงานวิชาการในยุคปัจจุบัน ชุมชนและโรงเรียนมีโอกาสตัดสินใจมากขึ้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการที่ต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการโดยตรง...” (ผู้บริหารการศึกษา)

“...สาเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสูญหายไป เพราะความขัดแย้งในทางความคิด ขาดความสามัคคี อีกประการหนึ่งความนิยมชมชอบของคนน้อยลง เนื่องจาก ทุกวันนี้ทุกบ้านจะมีโทรทัศน์ทำให้เข้าถึงได้ง่าย สะดวก รวดเร็วกว่าก่อนที่ต้องหอบลูกจูงหลานไปชม การแสดงละคร ทำให้ชุมชนต้องคิดวิเคราะห์ สร้างทางเลือกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มิฉะนั้น จะสาบสูญแน่...”
(ผู้นำชุมชน)

“...การที่โรงเรียนจะได้รับความร่วมมือระยะยาวและเข้มแข็ง ต้องพิจารณา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีส่วนร่วมตัดสินใจให้ครบ เพื่อลดความขัดแย้ง สร้างทางเลือก ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงจะยั่งยืน...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

การสร้างทางเลือกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นของ การอนุรักษ์ วัฒนธรรม ต้องเกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน มีความเป็นไปได้ในการนำไป ประยุกต์ใช้ แต่ต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบ ที่ควรนำไปใช้ คือ จัดจุดอ่อนจุดอุปสรรค และการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูล ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การลดความขัดแย้ง สร้างความปรองดอง

3.2.2 การกำหนดวิสัยทัศน์

การกำหนดวิสัยทัศน์ คือ การมองภาพในอนาคตของชุมชนและโรงเรียน ทำให้ เกิดการทบทวนสถานภาพของตนเอง มองเห็นสาเหตุของปัญหา และพร้อมที่จะผลักดันไปสู่ เป้าหมายเดียวกัน ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...เราต้องมองถึงสาเหตุของปัญหามากกว่าอาการของปัญหา แล้ววิเคราะห์ หาทางแก้ปัญหา จะทำให้การทำงานเดิน ไปสู่วิสัยทัศน์ และแก้ปัญหาร่วมกัน ได้ถูกต้อง...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา)

“...หาก ไม่กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ ชุมชนและ โรงเรียนจะทำงานด้วยความยากลำบาก เป็นอันตรายต่อส่วนรวมมาก ขาดทิศทางในการดำเนินการ เกิดความสับสนในการทำงานได้...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...การกำหนดวิสัยทัศน์ของ โรงเรียนและชุมชนต้องมีความสัมพันธ์กันโรงเรียน และชุมชนต้องการเห็นอนาคตของชุมชนเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน...” (ผู้บริหารการศึกษา)

การกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชน และ โรงเรียนเป็นการบ่งบอกถึงภาพ ในอนาคต ของชุมชนและ โรงเรียน ลดความเสี่ยง ทำให้การทำงานไปในทิศทางเดียวกัน มีความเป็นไปได้ ในการนำไปประยุกต์ใช้ แต่ต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบ ที่ควรนำไปใช้ คือ เสริมจุดแข็ง จัดอุปสรรค และให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และต่อสังคม ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชนและโรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ สอดคล้องกัน

3.2.3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษามีความจำเป็นสำหรับทักษะชีวิตในสังคมปัจจุบันของ นักเรียน โดยเฉพาะทักษะพื้นฐานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ ทัศนคติ ศิลปะ ประเพณีและ วัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้โรงเรียนต้องร่วมกับชุมชนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตร สถานศึกษาควรกำหนดในเรื่องของท้องถิ่น และสังคมในปัจจุบันไว้ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง ให้เยาวชนได้รู้ ใฝ่เรียน และประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องทั้งที่บ้านและโรงเรียน ดังข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การเปิดกว้างเรื่องหลักสูตรจะทำให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ ทัศนคติ ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมอัตลักษณ์ในระดับท้องถิ่น และเป็นการเรียนรู้โลกภายนอก สามารถผสมผสานใช้วัฒนธรรมภายนอกและร่วมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างความมั่นคง ยั่งยืน...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา)

“...ทุกโรงเรียนต้องกำหนดวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา)

“...การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องทำให้นักเรียนเปิดใจรับ และ เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์มรดกอันล้ำค่านี้ไว้ การบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้มีการเรียนการสอน ทุกชั้นเรียน จะทำให้เด็กซึมซับวัฒนธรรมตั้งแต่เข้าเรียนจนจบการศึกษา...” (ผู้บริหารการศึกษา)

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีความจำเป็นสำหรับพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาต้องเปิดกว้าง คือ อยู่ใน โรงเรียนและนอกโรงเรียน มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ ขจัดจุดอ่อนเสริม โอกาส และการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและต่อสังคม ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การจัดการเรียนการสอน นักเรียนต้องได้เรียนรู้ และฝึกปฏิบัติจริง

3.2.4 กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนปรับตัว และแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การมีส่วนร่วมของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม มีจุดประสงค์เพื่อ ความอยู่รอดของชุมชนและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น...” (ผู้บริหารการศึกษา)

“...ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ เพราะ โรงเรียนจะถ่ายทอดความรู้ตามหนังสืออย่างเดียว ไม่ได้ จำเป็นต้องให้นักเรียนเรียนรู้ทักษะชีวิต เพราะ สิ่งเหล่านี้จะอยู่กับนักเรียนจนตาย...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...ต้องคิดเสมอว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ และต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน จึงจะประสบความสำเร็จ วัฒนธรรมท้องถิ่นก็เช่นกันต้องนำเสนอประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญของชุมชน และกระบวนการถ่ายทอด

ทางวัฒนธรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา)

กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อความอยู่รอดของชุมชน และการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ แต่ต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ ขจัดจุดอ่อน เสริมโอกาส และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้านการบริหารงานวิชาการ ได้ดังนี้

1. การบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย การสร้างทางเลือกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์วัฒนธรรม การกำหนดวิสัยทัศน์ เป็นมองภาพในอนาคตของชุมชนและโรงเรียน การพัฒนาหลักสูตรต้องสอดคล้องกับ วิถีชีวิต ความเชื่อ ทัศนคติ ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม และกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของชุมชน และการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ผลกระทบการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย จุดอ่อน ได้แก่ ความขัดแย้งในทางความคิด ขาดความสามัคคี ชุมชนและโรงเรียนขาดการทบทวนสถานภาพของตนเอง ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และนักเรียนขาดการเรียนรู้ทักษะชีวิต

จุดแข็ง เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน แก้ปัญหาร่วมกันได้ ถูกต้องทำให้เยาวชนได้รู้ ได้เรียน มีประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องทั้งที่บ้านและโรงเรียน และนักเรียนได้เรียนรู้ทักษะชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข

อุปสรรค ได้แก่ ความนิยมชมชอบวัฒนธรรมท้องถิ่นน้อยลง ไม่มองถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง การเปิดกว้างหลักสูตรสถานศึกษา จะทำให้รับวัฒนธรรมอื่นมากกว่า การเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเอง และไม่เปิดโอกาสให้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วม ในกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

โอกาส ได้แก่ การสร้างทางเลือกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทำให้การทำงานมีเอกภาพ และมีความเข้มแข็ง การกำหนดวิสัยทัศน์ทำให้ทุกคนเดินไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน ลดความเสี่ยง การบรรจุการอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้มีการเรียนการสอน ทุกชั้นเรียน จะทำให้เด็กซึมซับวัฒนธรรมตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนจบการศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดความรู้เชื่อมโยงจากรุ่นสู่รุ่น ได้อย่างต่อเนื่อง

3. มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ลด ความขัดแย้ง สร้างความปรองดอง การกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชนและโรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง และกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต้องนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.2 การบริหารงานงบประมาณ จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ และให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.2.1 การระดมทรัพยากร

โรงเรียนมีความจำเป็นต้องระดมทรัพยากรในหลายรูปแบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพการศึกษา การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการลงทุนในรูปแบบของทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา และทุนบริหารจัดการ ดังนั้น การบริหารจัดการต้องมีประสิทธิภาพ ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การได้รับงบประมาณจากรัฐบางครั้งไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้ ทำให้ การพัฒนาโรงเรียนเป็นไปได้ยากและล่าช้า โรงเรียนต้องระดมทรัพยากรจากชุมชน เช่น ชุดการแสดง เครื่องดนตรี มิฉะนั้นจะทำให้เกิดความเสียหาย โรงเรียนสามารถทำได้ตามกรอบของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ...” (ผู้บริหารการศึกษา)

“...การบริหารจัดการสมัยใหม่ต้องให้สถานศึกษามีอิสระ คล่องตัว โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพการศึกษาได้ เช่น การขอรับความช่วยเหลือจากสถาบัน องค์กรเอกชน มิใช่ต้องทำตามที่ส่วนกลางสั่งให้ทำซึ่งจะเป็นการสูญเสียเปล่า ล่าช้า เบิกจ่ายงบประมาณไม่ทัน และไม่สอดคล้องกับความต้องการ...” (ผู้นำชุมชน)

“...ทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา และทุนบริหารจัดการ จะเป็นตัวกลางหรือตัวกระตุ้น การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น การดำเนินงานต้องมีประสิทธิภาพ จะทำให้ผู้บริจาคเกิดความภาคภูมิใจ...” (ผู้บริหารการศึกษา)

โรงเรียนจำเป็นต้องระดมทรัพยากรในรูปแบบของทุนทรัพย์ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของ ทุนทางปัญญา เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน วิทยากรท้องถิ่น และ ทุนการบริหารจัดการ เช่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการสนับสนุนจากสถาบัน องค์กรต่าง ๆ มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ สามารถทำได้เลย กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ ขจัดจุดอ่อนขัดอุปสรรค และใช้กระบวนการที่จัดระบบและการปฏิบัติ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ บริหารจัดการทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา และทุนบริหารจัดการต้องมีประสิทธิภาพและเกิดคุณภาพการศึกษา

3.2.2 การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างรายได้

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน และร่วมภูมิใจ เพื่อพัฒนาการศึกษา ส่งผลให้การระดมทุนและสร้างรายได้ มีความคล่องตัวยิ่งขึ้นทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการระดมทุนและสร้างรายได้ ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...ในการดำเนินการกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องให้ชุมชน มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน และร่วมภูมิใจ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ลดปัญหา ความไม่เข้าใจกัน และความแตกแยกในชุมชนได้...” (ผู้นำชุมชน)

“...รายได้จากการบริจาคจากสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ หากโรงเรียนนำมาใช้จ่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องมีการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล ร่วมกับชุมชน จะทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และการแก้ไขที่ถูกต้องตรงตามความต้องการ ของชุมชน...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา)

“...การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างรายได้ โรงเรียนต้องทำอย่างต่อเนื่อง ชุมชน ภาครัฐ สถาบัน องค์กรที่สำคัญ ต้องให้การสนับสนุน และยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรม ในตัวด้วย แต่อาจกระทบกระเทือนการเรียนการสอน โรงเรียนจึงต้องระวัง...” (ผู้บริหารการศึกษา)

การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างรายได้ของโรงเรียน มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ ขจัดจุดอ่อนเสริมโอกาส และให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและต่อสังคม ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน และร่วมภูมิใจ และทำให้โรงเรียนเป็นแหล่งระดมทุนและสร้างรายได้ที่สำคัญต่อไป

สรุปรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้านการบริหารงานงบประมาณ ได้ดังนี้

1. การบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย การระดมทรัพยากร เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพการศึกษา และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างรายได้ ทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการระดมทุนและสร้างรายได้

2. ผลกระทบการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการบริหารงานงบประมาณ ประกอบด้วย จุดอ่อน ได้แก่ รอรับคำสั่งจากส่วนกลาง และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างรายได้ อาจกระทบกระเทือนการเรียนการสอน

จุดแข็ง ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณจากชุมชน ภาครัฐ สถาบัน องค์กรที่สำคัญ และการตรวจติดตามการใช้จ่ายงบประมาณและรายได้ร่วมกับชุมชน

อุปสรรค ได้แก่ การได้รับงบประมาณบางครั้งไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้ และบางครั้งงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ

โอกาส ได้แก่ การบริหารงานงบประมาณของโรงเรียน มีอิสระและคล่องตัวยิ่งขึ้น โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรได้เอง และทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางแหล่งระดมทุน

3. มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ โรงเรียนต้องบริหารจัดการทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา และทุนบริหารจัดการ ต้องมีประสิทธิภาพ ต้องให้ชุมชน มีส่วนร่วม จะทำให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน และร่วมภูมิใจ

3.3 การบริหารงานบุคคล จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ และให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.3.1 การสร้างการรับรู้

การให้บุคลากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการสร้างการรับรู้ เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างการรับรู้ สร้างความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรม จะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น ทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่และสิทธิของตนเองที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การพัฒนาให้บุคลากรท้องถิ่นให้มีการรับรู้ มีความรู้ และความเข้าใจ ในสิทธิและหน้าที่ของตนเองที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมตามกรอบของกฎหมาย จะทำให้การทำงาน ยง่ายขึ้น และได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม)

“...แต่เดิมการถ่ายทอดศิลปะหรือการแสดงจะถ่ายทอดให้เฉพาะลูกหลานหรือในกลุ่มเครือญาติ ซึ่งเป็นปัญหาทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสูญหาย เพราะชุมชนขาดการรับรู้ ขาดความรู้ และขาดความเข้าใจ...” (ผู้นำชุมชน)

การสร้างการรับรู้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นข้อสำคัญประการแรกของการบริหารงานโรงเรียนให้เกิดความสำเร็จได้ ทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของวัฒนธรรม มีความเป็นไปได้ ในการนำไปประยุกต์ใช้ นำไปใช้ได้เลย กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ จัดจุดอ่อนจุดอุปสรรค และใช้กระบวนการที่บุคคลจัดระบบและการปฏิบัติ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การสร้างการรับรู้ สร้างความรู้ และความเข้าใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จะทำให้ การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น และทำให้ชุมชนและ โรงเรียนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

3.3.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนต้องสนองนโยบายของรัฐและ ความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพเหมาะสม การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นนโยบายของรัฐที่ต้องการส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม ทำให้ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และชุมชน เพื่อให้ การปฏิบัติตามนโยบายได้ถูกต้อง ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...ชุมชนและโรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนจากการคอยรับคำสั่งจากส่วนกลาง ว่าจะให้อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไร มาเป็นแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้เกิดการกระตุ้นตนเองและชุมชน ทำให้ ไม่มีคนมาคอยบังคับให้ทุกคนจะทำงานด้วยความเต็มใจ...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

“...การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา หากการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน โรงเรียน ภาครัฐ และภาคเอกชน จะทำให้รู้ว่าต้องทำอะไร และทำอย่างไร จึงจะยั่งยืน...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา)

“...การเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดนิสัย รักการเรียนรู้...” (ผู้บริหารการศึกษา)

ชุมชนและโรงเรียนต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความเข้มแข็งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในระดับสูงยิ่งขึ้น และเป็นการส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคม มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ เสริมจุดแข็งจัดอุปสรรค และกระบวนการที่บุคคลจัดระบบและปฏิบัติ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ โรงเรียนและชุมชนต้องพยายามกระตุ้นให้บุคลากรภายในโรงเรียนและชุมชนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

3.3.3 การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การพัฒนาเครือข่าย เป็นการพัฒนาในรูปแบบที่งานมากกว่าการผูกติดกับผู้นำกลุ่ม เนื่องจากกิจกรรมของเครือข่ายจะไม่ขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทุกคนมีส่วนร่วม มีระดับความสัมพันธ์หลากหลาย ไม่เคร่งครัด มีลักษณะเปิดเผย ไม่ตายตัว สร้างความเชื่อถือและไว้วางใจกัน ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...ชุมชนและโรงเรียนสามารถสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ จะทำให้บุคลากรมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และขยายออกสู่ภายนอกชุมชน...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา)

“...การพัฒนาเครือข่ายต้องเน้นความมีสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียน กับชุมชน ภาคเอกชน ภาคการศึกษา สามารถทำงานเชื่อมโยงกัน สร้างความร่วมมือ มีการทำงานเป็นทีม และช่วยเหลือกันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์กร ทำให้มีโอกาสดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ขยายออกสู่ภายนอกชุมชน มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ เสริมจุดแข็งเสริมโอกาส และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การพัฒนาเครือข่ายต้องพัฒนาในรูปแบบทีมงาน มีระดับความสัมพันธ์หลากหลาย ไม่เคร่งครัด มีลักษณะเปิดเผย ไม่ตายตัว สร้างความเชื่อถือ และไว้วางใจกัน

สรุปรูปแบบการบริหารเชิงพลวัต โดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการบริหารงานบุคคล ได้ดังนี้

1. การบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย การสร้างการรับรู้ เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนสังคม และการพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์วัฒนธรรม พัฒนาในรูปแบบทีมงาน สร้างความเชื่อถือและไว้วางใจกัน

2. ผลกระทบการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย จุดอ่อน ได้แก่ ชุมชนขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ขาดการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และขาดความเชื่อมโยงสร้างความร่วมมือ

จุดแข็ง ได้แก่ ทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง เกิดนิยัรักการเรียนรู้ และการสร้างความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ไม่เคร่งครัดมีลักษณะเปิดเผยไม่ตายตัว สร้างความเชื่อถือและไว้วางใจกัน

อุปสรรค ได้แก่ ชุมชนขาดการรับรู้ ความเข้าใจ สังคมขาดคุณภาพที่เหมาะสม และการผูกติดกับผู้นำเพียงคนเดียว

โอกาส ได้แก่ ชุมชนมีการรับรู้ มีความรู้ และความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้งานง่ายขึ้น ได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ ทำให้บุคลากรภายในโรงเรียนมีโอกาสดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการทำงานเป็นทีม

3. มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ โรงเรียนและชุมชนต้องสร้างการรับรู้ สร้างความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้กับชุมชน เป็นประการแรก สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และพัฒนาเครือข่ายในรูปแบบทีมงานมากกว่าผูกติดกับผู้นำเพียงคนเดียว

3.4 การบริหารงานทั่วไป จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ และให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.4.1 การทำประชาคม

เป้าหมายของการทำประชาคม คือ การทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ และได้รับการตอบสนองตามที่ต้องการ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานและเกิดความคุ้มค่า ในเชิงภารกิจรัฐ นอกจากนี้แล้วการทำประชาคมยังเป็นบทบาทเสริมที่สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีคุณค่าให้แก่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน และมีพฤติกรรมที่เป็นการสนับสนุน ร่วมมือ และช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่หน่วยงาน ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การทำประชาคมของหมู่บ้านและโรงเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดง ความคิดเห็นในสิ่งที่ชุมชนต้องการ และต้องปราศจากการครอบงำทางความคิด...” (ผู้มีประสบการณ์ ด้านวัฒนธรรม)

“...การทำประชาคมหมู่บ้านและโรงเรียน จะเป็นการดีต่อการทำงาน เป็นการเปิด พื้นที่ทางวัฒนธรรม ช่วยสร้างความเข้าใจอันดี และทำให้การทำงานราบรื่นยิ่งขึ้น...” (ผู้บริหาร การศึกษา)

ดังนั้น การทำประชาคมเป็นการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมอำนวยความสะดวกและ สนองตอบความต้องการของชุมชน ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานและความคุ้มค่า ในเชิงภารกิจรัฐ นอกจากนี้ ยังเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและมีคุณค่าแก่ชุมชน ทำให้ชุมชน มีทัศนคติที่ดี มีพฤติกรรมที่เป็นการสนับสนุนร่วมมือนยิ่งขึ้น มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ สามารถทำได้เลย กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ จัดจุดอ่อนจัดอุปสรรค และการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและต่อสังคม ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การทำ ประชาคมต้องอาศัยเสียงส่วนใหญ่ อาจทำให้ผู้ไม่เห็นด้วยส่วนน้อยเกิดความไม่พอใจ จำเป็นต้อง สร้างความเข้าใจกับทุกฝ่าย

3.4.2 การสร้างความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ก่อให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นได้ แบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากชุมชน และความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจาก โรงเรียน ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน เป็นการสร้างความเข้าใจ ให้เกิดขึ้น ในสังคมและยังเป็นการพยายามลดความแตกแยก โดยอาศัยหลักการทำงานร่วมกันอย่าง สร้างสรรค์...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม)

“...การสร้างความร่วมมือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของรัฐ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีใช้หน้าที่ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ต้องทำให้เป็นวิถีปฏิบัติของทุกคน...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษา)

“...การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เปิด โอกาสให้ครู บุคลากรของโรงเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชน แสดงความสามารถออกมาได้เต็มศักยภาพ...” (ผู้บริหารสถานศึกษา)

สรุปได้ว่า การสร้างความคิดสร้างสรรค์ ได้แบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากชุมชน และความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากโรงเรียน มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ต้องปรับบางส่วนก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ เสริมจุดแข็งขจัดอุปสรรค และให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและต่อสังคม ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เป็นการเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรของโรงเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชน แสดงความสามารถออกมาได้เต็มศักยภาพ

3.4.3 การต่อยอดวัฒนธรรม

การดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดำเนินงานประสบความสำเร็จสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการแล้ว จำเป็นต้องมีการขยายผล เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมท้องถิ่นหยุดนิ่งและตายตัว ต้องเผยแพร่สู่สาธารณชนในวงกว้าง แสวงหาแนวร่วม ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้สูงยิ่งขึ้น ข้อควรคำนึง คือ การต่อยอดวัฒนธรรม หากทำงานเกินตัวจะทำให้ปัญหาเพิ่มมากยิ่งขึ้น ควรยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมด้วย ดังข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

“...การต่อยอดวัฒนธรรมในที่นี้ เป็นการขยายผล และการสร้างฐาน ความมั่นคงเพิ่มขึ้น...” (ผู้มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม)

“...การทำอะไรเกินตัว อาจทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการทำงานได้ ฉะนั้นการต่อยอดวัฒนธรรมต้องทำแต่พอดีตัว โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจะทำให้อยู่รอดได้ในสังคมปัจจุบัน...” (ผู้นำชุมชน)

การต่อยอดวัฒนธรรม จึงเป็นการขยายผลและการสร้างฐานความมั่นคงเพิ่มขึ้น มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ต้องปรับบางอย่างก่อนนำไปใช้ กลยุทธ์และหลักการพัฒนารูปแบบที่ควรนำไปใช้ คือ เสริมจุดแข็งเสริมโอกาส และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การต่อยอดวัฒนธรรมต้องคำนึงถึงความพอดี ความเหมาะสม โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้านการบริหารงานทั่วไป ได้ดังนี้

1. การบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย การทำประชาคม คือ การทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และได้รับการตอบสนองตามที่ต้องการ การสร้างความคิดสร้างสรรค์ ทำให้โรงเรียนและชุมชนแสดงความสามารถออกมาได้เต็มศักยภาพ และการต่อยอดวัฒนธรรมทำให้การขยายผล และสร้างฐานความมั่นคงของวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

2. ผลกระทบการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วย จุดอ่อน ได้แก่ การครอบงำความคิดจากผู้มีอำนาจ เกิดความแตกแยกทางความคิด และเกิดปัญหาตามมาจากการต่อยอดวัฒนธรรม

จุดแข็ง ได้แก่ การสร้างเสริมความเข้าใจที่ถูกต้องให้ชุมชน บุคลากรภายในโรงเรียนสามารถแสดงออกได้เต็มศักยภาพ และการยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อุปสรรค ได้แก่ การทำประชาคมอาจทำให้เสียงส่วนน้อยเกิดความไม่พึงพอใจ ขาดการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ และการต่อยอดวัฒนธรรมไร้ขอบเขต ขาดการควบคุมที่ดี

โอกาส ได้แก่ การทำประชาคมเป็นการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม ทำให้ การทำงานราบรื่น เกิดการทำงานอย่างสร้างสรรค์ และยกระดับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้สูงขึ้น

3. มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับทุกฝ่าย ต้องเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรของโรงเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชน แสดงออกได้เต็มศักยภาพโดยการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม และการต่อยอดวัฒนธรรม ต้องคำนึงถึงความพอดี ความเหมาะสม โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลจากการปรับปรุงรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์กับโรงเรียนอื่นๆ ในจังหวัดจันทบุรี และข้อเสนอแนะในเชิงบูรณาการกับแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน จะได้รับรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการปรับปรุงรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จากการศึกษาของผู้ทรงคุณวุฒิ

การบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	จุดอ่อน	จุดแข็ง	อุปสรรค	โอกาส	ความเป็นไปได้		ข้อเสนอแนะ
					ทำได้	ทำไม่ได้	
1. การบริหารงานวิชาการ							
1.1 การสร้างทางเลือก	การจัดตั้งทางความคิด	แก้ปัญหา ร่วมกันได้	ความนิยมลดลง	มีเอกภาพ มีความเข้มแข็ง	✓		ลดความขัดแย้ง สร้างทางเลือก
1.2 การกำหนดวิสัยทัศน์	ขาดการทบทวน สถานภาพ	ถูกต้อง เยาวชนใส่ใจ ไม่เรียน	ไม่มองถึงสาเหตุ ปัญหา	ลดความเลื่อมใส	✓		วิสัยทัศน์โรงเรียน และชุมชนต้อง สัมพันธ์ สอดคล้องกัน
1.3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ	มีการประยุกต์ใช้ ที่บ้านและ โรงเรียน	การเปิดกว้างหลักสูตร วัฒนธรรมอื่น ไหลบ่าอย่างรวดเร็ว	การซึมซับวัฒนธรรม ท้องถิ่นตั้งแต่เข้าเรียน	✓		จัดจุดอ่อน เสริมโอกาส ระหว่างบุคคล และต่อสังคม
1.4 กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม	นักเรียนขาด ทักษะชีวิต	นักเรียนเรียนรู้ ทักษะชีวิต	ไม่เปิดโอกาสให้ ชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีส่วนร่วม	เกิดกระบวนการ ถ่ายทอดความรู้ เชื่อมโยง	✓		นำประสบการณ์ ความรอบรู้ความ ชำนาญของชุมชน มาใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การบริหารงานโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน		ความเป็นไปได้			ข้อเสนอแนะ	
จุดอ่อน	จุดแข็ง	อุปสรรค	โอกาส	ทำ ได้ เลย	ทำ บ้าง อย่าง ไม่ได้	การพัฒนา รูปแบบ
2.การบริหารงานงบประมาณ						
2.1 การระดมทรัพยากร	รอรับคำสั่งจาก ส่วนกลาง	สนับสนุนจาก ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน	ได้รับงบประมาณไม่ เป็นไปตามที่ระบุไว้ อิสระ สะดวกขึ้น	✓	จัดจุดอ่อน จัดอุปสรรค	กระบวนการที่ บุคคลจัดระบบและ ทรัพยากร ประสิทธิภาพ ให้ชุมชนมีส่วนร่วม บริหารงาน งบประมาณและ สร้างรายได้
2.2 การอนุรักษ์และ สร้างรายได้	กระหอบการเรียนรู้ การสอน	ตรวจติดตาม การใช้ งบประมาณ ร่วมกับชุมชน	ไม่ได้รับ ทำให้อยู่เรียนเป็น แหล่งระดมทุน	✓	จัดจุดอ่อน เสริมโอกาส ข้อสังเกต	ให้ชุมชนมีส่วนร่วม บริหารงาน งบประมาณและ สร้างรายได้
3.การบริหารงานบุคคล						
3.1 การสร้างการรับรู้	ขาดความรู้ลึก เป็นเจ้าของ วัฒนธรรม	ทุกคนรู้จัก บทบาทหน้าที่ ของตนเอง	ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ตามกฎหมาย	✓	จัดจุดอ่อน จัดอุปสรรค	โรงเรียนและชุมชน ต้องสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ การกระตุ้นให้ การกระตุ้นให้ การกระตุ้นให้
3.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ขาดการแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง	เกิดนิสัยรักการ เรียนรู้	ตั้งคณาจารย์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับชุมชน	✓	จัดจุดอ่อน เสริมจุดแข็ง จัดอุปสรรค	โรงเรียนและชุมชน ต้องสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ การกระตุ้นให้ การกระตุ้นให้ การกระตุ้นให้
3.3 การพัฒนาเครือข่าย	ขาดการเชื่อมโยง ความร่วมมือ ที่หลากหลาย	สร้าง ความสัมพันธ์ ที่หลากหลาย	การทำงานเป็นทีม เพียงคนเดียว	✓	เสริมจุดแข็ง เสริมโอกาส	การเปลี่ยนแปลง การสร้างความ เชื่อใจ ให้อยู่

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การบริหารงานโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน	จุดอ่อน	จุดแข็ง	อุปสรรค	โอกาส	ความเป็นไปได้		ข้อเสนอแนะ
					ทำได้	ทำ ไม่ได้	
4. การบริหารงานทั่วไป							
4.1 การทำประชาคม	การครอบงำทาง ความคิด	สร้างความ เข้าใจที่ถูกต้อง ให้ชุมชน	เสี่ยงส่วนน้อยเกิด ความไม่พอใจ	เป็นการเปิดพื้นที่ ทางวัฒนธรรม	✓		การจัดจุดอ่อน ความสัมพันธ จัดอุปสรรค ระหว่างบุคคลและ ต่อสังคม
4.2 การสร้างความคิด สร้างสรรค์	ความแตกแยก ทางความคิด	บุคลากร แสดงออกได้ เต็มศักยภาพ	ขาดการสนับสนุน ให้เกิดความคิด สร้างสรรค์	เกิดการทำงาน อย่างสร้างสรรค์	✓		เสริมจุดแข็ง ความสัมพันธ จัดอุปสรรค ระหว่างบุคคลและ ต่อสังคม
4.3 การต่อยอดวัฒนธรรม	เกิดปัญหาดามา จากการต่อยอด	การยึดหลัก ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง	ขาดการควบคุม การขยายผล	ยกระดับการอนุรักษ์ ให้สูงขึ้น	✓		เสริมจุดแข็ง การเปลี่ยนแปลง เสริมโอกาส พฤติกรรม ยึดหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

ผลการจัดทำประชาพิจารณ์

ผู้วิจัยได้ให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา “การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น” โดยยึดหลักกระบวนการตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ซึ่งเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบและร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบและการพัฒนาการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้จากการประชุม มาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดการจัดทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็น ดังนี้

1. วัน เวลา สถานที่ การจัดทำประชาพิจารณ์

ดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์ ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2554 ตั้งแต่เวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุม โรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยท่านอธิการประภาส ศรีเจริญ ผู้อำนวยการโรงเรียนลาซาลจันทบุรี (มารดาพิทักษ์) กล่าวต้อนรับการจัดทำประชาพิจารณ์ มีผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 120 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ประชาชน และนักเรียน

2. ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์

การจัดทำประชาพิจารณ์ได้มีการเตรียมการก่อนทำประชาพิจารณ์ 15 วัน โดยกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ได้ประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และส่งประกาศเชิญชวนไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ในสังกัดเข้าร่วมจัดทำประชาพิจารณ์ และส่งหนังสือเชิญประชุมไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ องค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดเจ้า ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ปกครองนักเรียน

ขั้นตอนการจัดทำประชาพิจารณ์ ได้ให้ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ลงทะเบียนและแจกเอกสาร เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ศึกษา โดยมีการนำเสนอภาพ ปัญหา อุปสรรค สถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี และรายละเอียดการจัดทำงานวิจัยการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาติเร่ทุ่งตุ๊ก โรงเรียนวัดหนองคัน จังหวัดจันทบุรี หลังจากนั้นจึงเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง เป็นวิทยากร ให้ความรู้ โดยมีผู้วิจัย เป็นผู้ดำเนินรายการซักถามในประเด็นสำคัญ ๆ หลังจากนั้นได้

เปิดโอกาสให้ที่ประชุมได้ซักถามรายละเอียด แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แลกเปลี่ยน
ประสบการณ์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ยังได้มีการประเมินผลด้วยแบบสอบถามภายหลังการประชุม
บรรยากาศการจัดทำประชาพิจารณ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3. สรุปผลการจัดทำประชาพิจารณ์

ผลจากการจัดทำประชาพิจารณ์ ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และ
ข้อเสนอแนะต่อเรื่อง การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
จำแนกผลเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 ความคิดเห็นที่ได้จากเวทีประชาพิจารณ์

ผลจากการจัดทำประชาพิจารณ์ สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับ การบริหาร
เชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้

3.1.1 ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์รับทราบข้อมูล รายละเอียดการจัดทำวิจัย การบริหาร
เชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นละครชาตรีเท่งตุ๊ก โรงเรียน
วัดหนองคัน ดังนี้

3.1.1.1 รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

3.1.1.2 พลวัตการศึกษาในระดับสากลและไทย

3.1.1.3 พลวัตวัฒนธรรมท้องถิ่นและละครชาตรีเท่งตุ๊ก

3.1.1.4 การบริหารการศึกษาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

3.1.1.5 การเชื่อมบูรณาการการจัดการศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3.1.1.6 รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์
วัฒนธรรมท้องถิ่น

3.1.2 ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ได้สอบถามปัญหาข้อสงสัยในเรื่อง การเชื่อมโยง
กลยุทธ์ในการบริหารงานโรงเรียนกับหลักการพัฒนารูปแบบตามสถานการณ์ความเป็นไปได้
ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทำประชาพิจารณ์
ได้เข้าใจในทุกประเด็นคำถาม

3.1.3 ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์แสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปรายสอดคล้อง และเห็น
ด้วยกับรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

3.2 สรุปผลการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์

ผลจากการวิเคราะห์แบบแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมทำประชาพิจารณ์ จำนวนทั้งสิ้น
120 ชุด สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

3.2.1 ผู้ตอบแบบแสดงความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ดังนี้

ตารางที่ 5 ค่าร้อยละของคำตอบที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ต่อความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ในภาพรวม

ท.	รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	ความคิดเห็น			
		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	การบริหารงานวิชาการ	106	88.95	14	11.05
2	การบริหารงานงบประมาณ	97	81.25	23	18.75
3	การบริหารงานบุคคล	103	85.84	17	14.16
4	การบริหารงานทั่วไป	101	84.17	19	15.83
	เฉลี่ย	102	85.00	18	15.00

จากตารางที่ 5 แสดงว่า รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในภาพรวม มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ตามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ เห็นด้วยตามเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกข้อ

ตารางที่ 6 ค่าร้อยละของคำตอบที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์
ต่อความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี
จำแนกตามรายด้าน

ที่	รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียน เป็น ฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น			
		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การบริหารงานวิชาการ					
1	การสร้างทางเลือก	101	84.16	19	15.84
2	การกำหนดวิสัยทัศน์	105	87.50	15	12.50
3	การพัฒนาหลักสูตร	111	92.50	9	7.50
4	กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม	110	91.66	10	8.34
การบริหารงานงบประมาณ					
5	การระดมทรัพยากร	96	80.00	25	20.00
6	การอนุรักษ์และสร้างรายได้	99	82.50	21	17.50
การบริหารงานบุคคล					
7	การสร้างการรับรู้	102	85.00	18	15.00
8	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	102	85.00	18	15.00
9	การสร้างเครือข่าย	104	86.67	16	13.33
การบริหารงานทั่วไป					
10	การทำประชาคม	98	81.67	22	18.33
11	ความคิดสร้างสรรค์	103	85.83	17	14.17
12	การต่อยอดวัฒนธรรม	102	85.00	18	15.00
รวม		103	86.00	17	14.00

จากตารางที่ 6 แสดงว่า รูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำแนกตามรายด้าน มีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้
กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ตามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ เห็นด้วย
ตามเกณฑ์ ร้อยละ 80 ทุกข้อ

3.2.2 ผู้ตอบแบบแสดงความคิดเห็นได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สรุปได้คือ ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนอย่างแท้จริง ควรให้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น ควรสร้างค่านิยมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นค่านิยมของชุมชนและโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมสนับสนุนครูภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้สืบทอดอย่างต่อเนื่อง

ผลสรุปการปรับปรุงรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการศึกษาประสบการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ละครชาตรีเท่งตุ๊กของ โรงเรียนวัดหนองคัน ซึ่งเห็นถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เคยมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้และให้ข้อเสนอแนะในประเด็นที่ควรมีเพิ่มเติมเพื่อใช้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีความสมบูรณ์ ตลอดจนการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็แรงผลักดันให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นยังยืนต่อไปในอนาคต ซึ่งมั่นใจว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรีให้เกิดผลดีได้ รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ผลสรุปการปรับปรุงรูปแบบการบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	แนวทางการดำเนินงาน
1. การบริหารงานวิชาการ	
1.1 การสร้างทางเลือกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	1. สำรวจความต้องการและความจำเป็นของผู้ปกครองและชุมชน 2. จัดทำข้อมูลสารสนเทศ เป็นจริงถูกต้องเพียงพอ 3. คำนึงถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และทัศนคติ 4. ลดความขัดแย้ง สร้างความปรองดอง

ตารางที่ 7 (ต่อ)

การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	แนวทางการดำเนินงาน
1.2 การกำหนดวิสัยทัศน์	1. จัดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน 2. วิสัยทัศน์ของโรงเรียนและชุมชนต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน
1.3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	1. ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2. จัดแหล่งเรียนรู้และบูรณาการเรียนการสอนทุกชั้นเรียนและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3. จัดการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง
1.4 กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม	1. ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ 2. นำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. การบริหารงานงบประมาณ	
2.1 การระดมทรัพยากร	1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน 2. ใช้วิธีการหลากหลายในการระดมทรัพยากร 3. กำหนดวัตถุประสงค์ การดำเนินงานที่ชัดเจนและโปร่งใส 4. บริหารจัดการทุนทรัพย์ ทุนทางปัญญา และทุนบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 7 (ต่อ)

การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	แนวทางการดำเนินงาน
2.2 การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและ สร้างรายได้	1. ติดตาม ตรวจสอบ งบประมาณและรายได้ เป็นระยะ 2. จัดหารายได้เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง 3. เปรียบเทียบให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์เพื่อใช้ ในการปรับปรุงแก้ไข 4. ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินและร่วมภูมิใจ
3. การบริหารงานบุคคล	
3.1 การสร้างการรับรู้	1. สร้างการรับรู้ สร้างความรู้ และความเข้าใจ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 2. สร้างค่านิยมที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่น 3. สร้างข้อตกลงร่วมกันในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น 4. พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนร่วมกับ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น 5. การเสริมแรงด้วยการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ ทางบวก 6. สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
3.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	1. การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2. ตอบสนองความต้องการของชุมชนแบบรับใช้ สังคม
3.3 การพัฒนาเครือข่ายในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น	1. ให้คำปรึกษาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2. ทำงานเป็นทีม 3. จัดตั้งกลุ่มทำงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ตารางที่ 7 (ต่อ)

การบริหารเชิงพลวัตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	แนวทางการดำเนินงาน
4. การบริหารงานทั่วไป	
4.1 การทำประชาคม	1. ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ 2. สร้างศูนย์รวบรวมข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น
4.2 การสร้างความคิดสร้างสรรค์	1. สร้างความร่วมมือแบบหุ้นส่วน 2. มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน 3. สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม
4.3 การต่อยอดวัฒนธรรม	1. ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการทำงาน 2. ส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์ปัญหาท้องถิ่น และผู้สืบต่อ อย่างต่อเนื่อง 3. ส่งเสริม สนับสนุน การอนุรักษ์คุณค่า วัฒนธรรมท้องถิ่น